

شور

ابونه بدلی : سنهك : ۴، آلتی آیلق ۲ روبله ۲۰ كاپك.
« وئت » برلن برگه آلوچیلارغه :
سنهك ۷، آلتی آیلق ۳ روبله ۸۰ كاپك در .

آدرس :

Редакция «ШУРО» Оренбургъ ————— Rédaction du «Chouro» Orenbg. our

نومر ۲۱

اورنبورغده اون بیش کونده بر چققان علمی و ادبی مجموعه در .

شہر آدمیر والوغ خادیم

حالیده ویلیبکی کناز واسیلی قاسم شہرندہ
طورمقده اولان اوشبو شہزادہ ، شاہ
علی بن اللہ یارنی خان قویارغہ اجنہاد ایتدی
و آخرندہدہ اوزینک مامورلری ایله شاہ علی
نی قزانہ بیاروب نخت کہ او طورندردی و اھا
لیسن بیعت آلدی . بو واقعه ۹۲۴ — ۱۵۱۸
تاریخندہ اولدی .

قریم خانی محمدگری خان یاردمیلہ قزان
تخننی صاحب گری خان ضبط ایدوب حکومت
سوررگہ کرشدیکی ایله شاہ علی خان مجبوری
صورتندہ قزاننی ناشلاب مسقواغہ کیتدی .
بو واقعه ایسه ۹۲۸ — ۱۵۲۱ دە اولمشدر .
بناء علیہ شاہ علی خاننک بو دفعہ قزانده حکمدار
اولوب طورمقی دورت بیل مقمداری بر
وقت اولور . صاحب گری خان ، شاہ علی نی
حبس ایتدیکی صرک آزاد ایدوب بیارمش

(۱۱) شاه علی خان

۹۷۴ — ۱۵۶۷

شاه علی خان ، قاسم شہرندہ خان اسمینی
آلوب طورمش اللہ یار خاننک ارغلی و قزانده
دورت بیل مقمداری حکومت سورمش جان
علی خاننک طوغمہ سر ایدی .

بو ذات ، مسقوا حکومتینک یاردمیلہ
قزان شہرینہ کروب اوچ دفعہ خان اولدی
ایسه ده هیچ برسندہ قرار تابا آلهادی .

برنجی مرتبہسی : محمد امین خان
وفات اولدیغی سوکندہ در . محمد امین خان
و ذات اولدیغی وقت اوزینک آنا بر طوغمہسی
صاحب گری نی خان قیلورغہ وصیت ایتدیکی

بولاد كنانز و آنك اتباعلرى طرفندىن قىرىم ولايتىدا اولان صفا گرى خان قزان خانلىقى ايچون دعوت ايدىلمىشى. اما قزان فرقه سېنىڭ قالان قىسمى خصوصا مسقوا طرفىنى اتزام ايدىنلر، اوتە گېلرە قارشو حركت ايتىدىكلرىدىن مسقوا كنانزىدىن قزان خانلىقى ايچون شاه على خاننى چاقىرىلر ايدى. اوشبو اختلافنىڭ اصل منشائى هر وقت مسقوا دولتى كىندىسى اولوب كەمشىر. مسقوا، كىكرىدىن زىيادە اغواسى سېنىدىن قزان خانلىقى آرالىدا اختلاف سالوب كىندى مرادىدا يتمىشىر.

مسقوا طرفىدا اولان تاتارلر ۋاھاھ ايله مسقواھاھ واردىلر ھەمدە: « بىز آرەمزدە مېر زالەرمز، كنانزەرمز، قزاقلەرەمزدىن ۶۰ قدر آدمەز وار، بىز بېشىوز آدمىڭ قىرارى ايله كلك، بىزلىر ۋىلىكى كنانزگە مخلص بىكەلەرمز، آنىڭ خىدمىتى ايدىرگە هر وقت حاضرەم» دېھ اظهار صداقت ايتىدىلر (۱) و جان على خان اولدىلدىكى سوبلاب آنىڭ اورنىدا شاه على خاننىڭ، قزان خانلىقىدا بىكارلىقنى اوتىدىلر. ابراھىم خان قزى غور شادىدا بىكە ھەم اوشبو فرقه گە منسوب اولدىغىنى بىيان ايتىدىلر.

مسقوا ھۆكۈمىتى بونى بىلىدىكى ايله «بىلى اوزىر» دە مېسوس اولان شاه على گە آدملىر بىكاروب اوشبو بىل دېكار بىرندە شاه على نى مسقواھاھ كىتورتىدى. ۋىلىكى كنانز ابوان حضورىدا شاه على اوزىنىڭ ھېبلىرىنى اقرار ايدوب نىزلىنوب غفور اوتىدى (۲). طوقمەسى جان على وفاتى ايچون تائىف اظهار ايدوب: «مسقواھاھ خىدمت ايتىك بولندە جاننى فدا ايتىدى، كاشكى بو

اولدىغى يوقارودە يازلمىشىدى (۱). ۹۳۶ - ۱۵۳۰ تارىخىدا قزاندىن مسقواھاھ واردىلر اوراچىلر تاغاي، توكىل، ابراھىم وغىرلر صور اوپىدا كورە مسقوا كنانزلىقى قزان مەلىكەتە شاه على خاننى تىكرار نىسب ايدىرگە قىر اوپىر مىشىدى. فقط بو وقت قزان خانلىقى، ايلك مرتبە سىندا صفا گرى خاننىڭ قزانغا كىلوبدە اوزىنىڭ عزىل ايدىلنوبىدا سبب اولان كىمەسلەردىن آچىغىنى آلور، جىر و ظلم ايلر دېھ نور قىلر و اوشبو سببىدىن دە بر طوقمەسى جان علىنىڭ خان ايدىلنوب بىكارلىقنى صور ايدىلر. بوگا كورە طوبىسى، جان على خان قزان خانى نىسب اولدى و شاه على دە بو نىسبىدىن محروم طورب قالىدى.

شاه على، قزان خانى اولور ايچون بىتون اجتھادىنى سىرغ ايدوب بوردىكىندە مرادىدا ايرىشە آلمادىغىدىن غايت ماپوس و مكىر اولدى. مسقوا كنانزىدىن باشرون اولدىق قزان خانلىغىنى آلور ايچون استرخان ونو غاي خانلردىن ياردەم صوراب مەكتوبلر يازدى. فقط بونىڭ بويلا ھاللىرىنى ۋىلىكى كنانز سىزدى و «بىلى اوزىر» گە بىكاروب خاتونى ايله بىرلىكە ھىس ايتىردى.

جان على خان قزان شەھرىدا اولدىلدىكى وقت بىلكە بوندىن خېلى مەقدەم، نوھاھى و قىرىم فرقهسى ھەمدە قزان تاتارلىرى فرقهسىدىن

(۱) دوستلارمىزدىن بىرذات: « قزان اوستىدا كەش بونچە بلا و قزاننىڭ كىيىنى سېچى اوشبو شاه على اولدىغىنى ظن ايدىم، اگىردە صاحب گرى واقەسىنىڭ آزاد ايدىلنەنچە بىرە اولدىلش اولسە ايدى، بىلكە قزان اىللىرى ايكىنچى بىر ھالگە كىرىش اولور ايدى» دېھەر. بو سوز امام مېرد خىزىرىنىڭ بىر واقەدە: « فقال رسول الله لو قتل هذا ما اختلف اثنان فى دين الله» دېھ ايلش روایتى خاطرگە توشىردى. الكامل. ج ۰۲ بىت ۱۲۲.

(۱) مالاويوف

(۲) شاه على خاننىڭ غىزلىرىنىڭ صورىتى مالاو

پوف تەفصىلا يىزمىشىر. ج ۶ بىت ۲۴.

فضیلت بزگده بولسه ایدی! دیدی . ویلیکی
کناز طرفندن (چونکه بو وقت اوزی صبی
ایدی) کناز قارپوف : «ای خان ! اونکان
اشارنی سویلمه گز، سزنی کناز عفو ایدی ،
ایمدی بوندن صوگ راست خدمت قبولورغه
اجتهاد ایدگوز!» دیه جواب ویردی .

ویلیکی کناز سراینک شاه علی شرفینه
بیوک ضیافت ویرلوب، شاه علی خان خاتونی
فاطمه سلطان هم اوشبو مجلسده برابر اولنور
ایدی . ویلیکی کنازنگ آناسی بیلینه، فاطمه
سلطانغه بیوک اکراملر کوستردی . فقط بو
وقت صفا گری قریمدن کلوب يتوب فزان
تختنی اوز قولینه آلوب محکم ایلمش ایدی .
شونگ ایچون شاه علی خان خانلق نعمتندن
محروم اولارق قالدی .

ایکنجی مرتبهسی: صفاگری خان ایکنجی
مرتبه خانلغندن توشدیکی صوگ ایوان غروزی،
دیپمتری بیلسکی وپالینسکی نام کیسه لر ایله
شاه علی نی بباروب فزان تختنه اوطورتدی .
اوشبو کونده فزان شهرینی عادت طشنه
زینتلاب بیوک بایرام ایتدیله .

شاه علی خان ، حکمدار اولوب
طورا باشلادیقی صوگ هر بر اشنده مسسقا
طرفینی طوتار و فزان فائده سینه کوب التفات
ایتماز ایدی . فزان خلقلری بونگ بویله معامله
سندن رضا اولمادیله ، اوزلرینگ آلداند
قلری ایله حکم ایتدیله . آخرنده هر بر
اشنی برام برام اوزقوللرینه آلدیلر . شاه علی
یالگز خانلق اسمینی گنه کوتاروب طورر
اولدی . طرفدارلرینی بعضیلرینی قوغدیله
وبعضیلرینی اولدردیله ، بر قسرینی تورمه
گه طولدردیله ، شاه علی ، خان سراینده محبوس
حکمنده اولارق قالدی .

هر نه قدر مشهور توره لردن چوره
میرزا شاه علی نی مدح ایدوب « آکا خلاص
واطاعتلی اولورغه نیوشلی » دیه فزان خلقبه
نصیحتلر ایدوب یوردی ایسهده سوزی اثر
ویرمادی ، صفاگری خان اولمادیغنده فزان
مملکتی اوزلرنده طورمیه چغنده شبهه لری
قالمادی . شونگ ایچون صفاگری خاننی تکرار
خانلق ایدرگه چاقردیله .

بو واقعه دن خبردار اولوب ، چوره
میرزا شاه علی حضورینه کروب فرصت کهماز
دن مقدم نچوک اولسهده فچارغه نیوش ، بوقسه
اشلرنگ فنا اوله چغنی آگلاتدی . شاه علی
ایسه عید کیچنده (۱) فزاندن فاجوب چبقدی
وکوبمه گه اوطوروب ژولغه ایله مسسقا شهرینه
کتدی . شاه علی خاننگ بو ایکنجی دفعه ده
اولان خانلغی آنچق بر آی قدر اولمشدر (۲).
اونامیش گری خان ایله آناسی سیون بیکه ،
اسیر صفتیله مسسقاغه یبارلدیلرلی صوگ شاه
علی خان ، اوچونجه دفعه اولارق ۹۵۸ - ۱۵۵۱
نچی بیسل ۱۶ نچی آوغوسنده (۳) فزان
تختنه چبقدی . اوشبو مسامت ایله فزاندن اولان
روس اسیرلری آزاد اولندیغی اعلان ایدلدی
(۴) . ایلکدن فزان مملکتی اولان بتون
تاویاغسی مسسقا قول آستنه آلدی .

(۱) سالاریوف دیدیکینه کوره بو واقعه ۹۵۳
— ۱۵۴۶ ده اولمشدر .

(۲) مستفاد الاخبار . ج ۱ بیت ۱۳۲ . صالا
ویوف بیانلردن عم شویله اوله چغی آگلاشلور .

(۳) فوکس

(۴) ژانقه وپیرمه گه فایتوب کیتوچیلر حساب
عه داخل اولمادقلری حالده فارامین ۶۰ بیله روس
عسکری آزاد اولدی ، دیبور . فقط بو سوز بهالغلی
اواسه کرک . بو قدر اسیری اولان شهرنگ خلقی آزدن
برمیلیون اولورغه نیوشلی .

صفا گرى خاندىن طول قالمش خاتونلاردىن بىرىنى
شاه على نكاحلىب آلدى .

قزان مملكتىنىڭ يارومى حساب ايدىلن
تاو ياھىنىڭ مسقواھە و بولدىكى ايجون قزان
خلقىرى نا راضى اولدىلر و بونى دە شاه على
خاننىڭ خيامىنىە حمل ايتدىلر و بونىڭ دە بتون
بتونە روس بايارلىرى سوزى ايله پوردىكىنى
تعمل ايتە آلمادىلر .

سيون بىكە و قريم فرقه لرىنىڭ فكىرلرىنە
مخالفت ايدوب ، قريم كنان و ميرزىلرىنىڭ
ھلا كىلرىنە سبب اولدىغىنە تاۋىس ايتدىلر ؛
لكن بو وقت اش اونىشىدى . شاه على بتون قزان
مسلمانلرىنىڭ كوزىدىن توشدىكى و امنىتىنى
غائب ايتدىكىدىن ماۋىوس اولوب مەختلرىنى
جلب ايتەك اميدىلە و بىلىكى كناندىن تاو ياغى
نىڭ قزان دولننە كىرو قايىنارلويىنى صوراب
قاراسە دە ھىھات بو اش حقىدە كنان آغزىدە
آچمادى . ھرمالەدە قزان دە قىتنە ھەر جىرچ اولدى .
شاه على خاندن خىر چىقىمىچىنى گوزل آڭلاد
قلىرى سببىدىن مملكتلرنى صاقلارغە بلىگە سبب
اولور دىھ قزانلىلر باشرون صورندە اتفاسق
ايدوب نوغاي كنانلردىن قزان خانلىغى ايجون
آدم صوراب يوسف ميرزاغە خىر بىداردىلر .
بو واقەنى شاه على خان سىزدى و گويا بوڭا
بىر چارە تايمىقى قىدى ايل بو طوغرودە تھمتلى
آدملرنى بىررگە قرار و بىردى .

كونلرنىڭ بىرنە خان سرايندە ضىافت
ترتىب ايدوب ، قزان دە مەختىر ذاتلرنى دعوت
ايتدى و ايلكىدىن حاضراب و ياشروب قويمش
روس عىسكىلرىنى اوزىنىڭ شىبھە ايتەش و يا كە
چاسوسلارى طرفىدىن خىر و بىرلەش كىمەسەلرگە
ھجوم ايتىدروب يتەش آدمىنى سويىردى .
خان سرايى قان يىلغە سى اولارق آقىدى .

ايشتە بو واقەدە قزان دە زور خوف قالىدى .
قزان مەختىرلىرى ھەر طرفە قاچارغە باشلادىلر ،
امنيت تمام بىدى . اوراملردە اولدىرىك بىر بىر
بىنە ھجوم ايتەك ، صوغشىقى قىلشقى ھكىم
سوروب قزان اوراملرنىدە طوناشدىن ايكى
تاوك مدت مەسامانلر بوغازلانوب ، اولدىرلوب
بتون شىھر قصاب خانە ھكىمىنە چوبىردى .
خاقلر شاه على گە نىفرت ايتدىلر ، لەنتلر
اوقودىلر .

ايوان غىروزنى طرفىدىن كەلمش آداشوف
اسملى ايلچى كە شاه على : « قزان كنانلرى
و مەختىرلىرى بىنى بار اتمىلر شونىڭ ايجون بونىڭ
خان اولوب طورمىڭ بىڭا مەكىن دىگىل ، ا كىر دە
ايوان ، مەختىدىن تاشلامازاق بولسە بونىدە
اولان ھەر بىر صوغشى قوراللىرىنى دارىلارنى
بوزوب چىقارم ، شونىڭ سببلى قزاننى پىك
بىڭل آلورسىز » دىھ سويلادى . اوشبو خىرنى
آداشوف مسقواھە قايتوب و بىلىكى كنان گە اير
شىردى ، بو وقت مسقواھە مىر على ، قاستروف ،
على مردان (۱) اسمندە ميرزالر اولنور ايدى .
بونلار ايسە و بىلىكى كنان گە : « شاه على خان ظالم ، اوصال ،
مەختىسز ، شونىڭ ايجون اى اورنىدىن توشىر گە
ھەدە آنىڭ اورنىنە روس تورەلردىن نامىستىنىڭ
قويارغە تېوشىلى . قزان مسقواھە نابع اولور ،
اما مسلمانلر چىلەرگە تارالوب قىر بەلر باصاب
اوطورلر ، بىز البته سىڭ اطاغىلى بىندەلرڭ
شونىڭ ايجون مصلحتىنى سويىلر گە مەجبورمىز ! »
دېھ عىقل و بىردىلر . و بىلىكى كنان ايوان غىروزنى ،
آداشوفنى تىكوار شاه على گە يياردى . آداشوف
كلوب شاه على گە : « مسقوا عىسكىلرىنى قزانغە
صوغشىسز ھىنە كىر تور اولسەڭ ، ايوان غىروزنى

(۱) غالباً سويىلش يتەش آدم آراسىدە بونلر
نىڭ ياتىنلىرى اولنمىشدر .

۶ نچی مارتده). شاه علی خاننڭ بو دفعه خانلغی بر بیلدن آزر اق اولسه كرك .

قزان خلقاری شاه علی خان عائله سینى قزان شهرندن « ضیا » قلعه سینه بیار دیلر و آندین ده ایوان غروزی امری بوینچه شاه علی خان ، قاسم شهرینه کندی .

بوندى صوڭ قزان آلدیغی وقت اوزینڭ اتباعلری ایله قزان شهرینه کلوب روسلر ایله برلکده صوغشدی و قزانی برلکده ایوانغه آلشوب ویردی .

شاه علی خان ۱۸۳۵-۹۴۲ تاریخندن اعتبار خان کرمان خانى اعتبار ایدلنور ایدی . فقط بو اورنده اولان خانلق قوری بر اسمدن عبا رت اولدیغی ایچون قزان حکمداری اولورغه اجتیاذ اینمش، لکن « الحریص محروم » مصدا قنچه بوگا موفق اوله بیلما مشدر .

هر حالده اوزی خان اولوب کسب وصفه اوزرنده طوره آلماسه ده قزاندی اوزندن باشقه خان اولنده سی هم مطلوبی اولدیغندن بو مرادینه یتمشدر باشی ۶۱ ده اولدیغی وقت ۹۷۴ — ۱۸۶۷ تاریخنده شوالذک ۱۰ نچی دوشنبه کون وفات اولوب قاسم شهرنده مدفون اولمشدر . روس عسکرینی ، تاتار عسکر - لری نظامنچه اصلاح ایدوچی شاه علی خان اولدی ، دیپورلر .

نڭ التفاتنه واحسانلرینه نائل اولورسن ! » دیدی . شاه علی خان بوگا رحمت ایندی ، همدی « ایدى بن خانلق ایسته میم ، بنم بختم بوقمى ، یا که ادرم بوقمى ؟ قزاندی اوچ دفعه خان اولدم ایسه ده قزار لانه آلامدم ، شمى بو کون حیاتیمه خطر ه ایچنده طور ادر ، مملکت دگل اوز اوزیمى صافلار اق کوچم بوق ، قزاندی بندن باشقه آدم خان اولوب طور مقنى ده کوره سم کلمى ، قزانی آلورسن ! » دیدی . باشروخ صورتده پوشقه و طوپلرنی بوزدی ، دارى صندوقار بنی بیکلادی ده مسقا اولنڭ اولان « ضیا » شهرینه بیارتدی شوندى صوڭ صونارغه چیقو بهانه سل الوغ ماء مورلرنی و بیشیوز تدر مسقا و عسکر بنی برابر آلرق قزاندی چیقدی . بونڭ اشارتنه کوره بونلر نڭ جمله سینى روس عسکرلری اوراب آلدیلر . بو حالده ماء مورلر زیاده تعجب ایندیکلرنده شاه علی ده : « نچون تعجب ایدیه سز ؟ سز بگا رضا اولمادڭز ، بنی اولدررگه قصد ایندیڭز ، بنم اوستومدن ایوانغه شکایت ایلدڭز . ایواندن نامیسننیک صورادڭز ایشته مرادڭز حاصل اولدی ، بو کوندى اعتبارا قزان روس حکومتنه تابعدر » دیدی (۱) و هر برینی « ضیا » قلعه سینه برابر آلوب کندی (۹۵۹-۱۸۵۲ نچی بیل (۱) بو اعتبار ایله روسلر قزانی شا علی خان تولندن آلدی دیمک بتون بتونه خطا کلدر .

مقاله لار

آمریقا فکری

۲۱

مخاربه بتارمی؟

بو کون خلقلر هر بده صوغش ایله صلح مهمومی مجلسی حقدن بحث ایارلر . بونلرنک اوشبو حاللری چوق گوزلدر . زیرا بحث ومذاکره لر سببندن کؤب وقت فائده لی نتیجه لر میدانن کلور واوشبو بهانه ایله بر چوق آدملر اوزلرینک معرفتلیرینی و هنرلیرینی دنیاغه چیقارلر . خلق ، شهرت فصدی ایچون اولسه ده اولسون ، اما مطلقا سویلاشسونلر .

بعض کیمسه لر : « بو کون گه قدر آدم اوغللری صوغشیلر بوندن صوگده صوغشا چقلر ! » دیه فکر ایارلر . بویله فکر لر گه بر سوزمز یوق . آنلر فکر لرنده هر اولدقلری کبی بزلرده اوز فکر لرمزده هر مز . بو کون گه قدر آدم بالالری صوغشیلر ایسه آدم بالالری هنوز صبی بالا ایدیلر . بو کونگی حال گه کردیکلرینه آدم اوغللرینک شمدی نیچه بیگ ایله بیللردر . قویاش بزلرنی نوری ایله قزدروب ، یاقترتوب ، دگیزلرنک صولری شوپله حاللرنده میلیونلر ایله بیل دوام ایده چکدر . فقط بز انسانلر هنوز صبی بالالرمز .

کارینچی (آمریقانک الک بای آدمی) بایلغنی نارانا طورغان بر بالا اولدیغی کبی روزفلت (آمریقانک بو کونگی رئیس) تاوشی ایله ایچ بوشدروب طوروچی بر صبیدر . دکتور دیکز : « آدمیلر همیشه صوغشوب کبلدیلر ، بوندن صوگده صوغشاچقلر در » دیدور . بونک بو سوزی : « بو ایکی صبی صوغشالر ، زور اوسدیکلری صوگده همیشه شوپله صوغشوب طورلر » دیک اولور .

کیچه گی کونده آدمیلر اوزلری کبی بر انساننی آولاب آلوب قل ایتلر و بازارلرغه چیقاروب ، حیوان روشنده صانالر ایدی ، لکن بو کون شوپله عادت تماما بتدی . بابالر مز آنالرمز ، پادشاهلرینی تکر بیک مرتبه سنک طونالر ایدی ، اما بو کونده بو اعتقادنک اثری اولسون قالمادی . حتی عقلی پادشاهلر اوز لری ده بویله اعتقادلرنک خلافنده درلر . دگیز اوستونده بوروچی کوبمه لونی تالاب ماللرینی آلالر ایدی ، بو کونده شمدی بو عادت ده قالمادی . هر بر قاضی حضورنده ایولر ، خاتونلر وبالالردن تیل بازدرر ایچون آباقلر یینی اوت ایله یاندره لر ، بورنلرینی صندره لر ، تابان آستلرینی چیق ایله صوغالر ایدی ، بو کونده اوشبو عادتلردن ده نشان قالمادی .

انگلنره ده روحانیلر و سوداگرلرنک هر برنده آدم باشی کیمسه طورغان قورال (مشقنه) اولوب ، اوزلری ایستدیکلری آد ملرنک باشلرینی تاوق باشی کیمسودن ده ینگل

بو کونلرده دنیاغه علم چیقدی، باشلارغه فکر کردی، انسانلر بر بریله اینلرنک اینلر ایله، اته چلرنک اته چلر ایله صوغشولاری قییلندن اولان صوغشولاری یغشی اش اولمادیغنی آکلار مرتبه سنده عقللندیلر. ایلك زمانده بر پادشاه ایکنچیسینه آچیغی کلدی ایسه بتون عسکرینی حیوان کبی قووب صوغش ایدرگه کیدر ایدی؛ اما بو زمانده خلقلر اوپله صوغش رتده پادشاه آچیغی ایچون بوررگه آغرسینه باشلامشدر.

فرانسیسه ده ۱۸۷۰ نچی ییلده ناپالیون اسملی بر احق حیوان، اوزبک خاتونینگ رضالغن آلور ایچون صوغش چیقارغان ایدی. وشبو مشئوم صوغش سببندن الزاس، اورین ولاینلرینی ویش میلیون فرانق آفچه ویردی، یوز بیگلر ایله بهادرلرینی قربان ایتدی. ایدی فرانسیسه نك برندن صوگش ایله اوینارغه فکری یوق. صوغش چیقارر ایچون بتون امتنی شول طرفه میل ایندررگه کرک. حالبوکه فلچلر، سونگولر امت کوکره کینه توشاچک اولدیغندن اتهج قییلندن تیزگنه سیکر وب صوغش ایدرگه اوپلامیلر.

امتله ایچون طنچلق مطلوبیدر. آنلر ایچون قییلتی شی صوغش دگل بلگه سعادت اوزرنده حیات سورمکدر.

صلح طرفدارلری: «بزم ایچون صوغشندن زیاده صلح صافلایهچق قانونلر لازمدر» دیبو رلر. درست آینه لر، لکن بویله قانونلر مساوات، اخلاص، استرضانیکزلری اوستنه بنا ایدلورگه تیوشلی. بو کونده شوپله فقیر آدمیلر واردرکه بویله حاللرندن خلاص اولور ایچون یوز مرتبه صوغش غه کررگه رضا بولورلر. عمرلرینی بر آستونده اشلاب

کوروب کبسه لر ایدی. شمدی آنلر پیرینه انکلترده یالکز حکومت مشنقه سی گنه فالمش در. روحانیلر و سوداگرلر اوز کبعلری ایچون کشی باشی کسمک دگل چمتوب فارارغه ده کوچلری یوقدر. تیز کوندن حکومت مشنقه سی ده بتسه کرک (اولم جزاسی بترو لو نی قصد اینه در).

ایشته اوشبو قییلندن صوغشنگ بتوی ده احتمالدر. زیرا آدم بالاسی کوندن کون یوقاری کینه بارادر، خلقلرده علم و گوزل اخلاق آرتادر، وحشت بته در.

صوغشنگ اولقنی بتور ایچون دنبانک لک زور پادشاهلقلری ایکی اوچ مرتبه باربسی برگه بولغانوب بیک فاتخ صوغشورلر وشو ندن صوگ ده صوغشنگ حتی اسمی اولسون دنیاده فالماز.

فرانسه ده دوئللو بتونی معال کوره لر ایدی. ایشه بو کون بعض بر حیثینسز کبسه لر آراسنده اولنور ایسه ده بیوک عائل لر آراسنده بو قیامت عادت بتدی. بوگا صیب ایسه شول اشگه مباشرت اید، چیلرنک باشلر نی کبسمک نظامی چیقاروی اولدی.

نظامارغه کوره بر آدم ایکنهی بر آدمنی اولدرمگی ممنوع اولسه بر امت ایکنهی بر امتنی اولدرمکدن نیچون ممنوع دگلدر؟ صوغش مطلقا بتارگه تیوشلی.

صلح ایشلری یواش و آفرون بارودن صوغش بتماز، دیه حکم چیقاررغه پارامی. ایلك زمانلرده صوغشسز وقت اولنماز ایدی. بعض صوغشلر یوز ییللرغه، بعضیلری ده اونوز و بعضیلری ده یدی ییللرغه قدر صوز لمشدر. باشلقلرنک بتون هنرلری اوز شهو نلری آرتندن پورمک اولدیغندن اولدرلر و اولدرلورلر ایدی.

اونكار و چيلر، گوزل هوالرده موزيقه تاوشلرى بورتاسنده طور وب صوغشونى هادنا اوزلارينه بايرام حساب ايلرلر. صوغش پارا خودلارنده جهنم كى قزو اورنلرده يور و چيلر ايچون صوغش، صوغش دگل بلكه اولندقلرى يرلر صوغشدر.

انسانلرنك اوز حقلرينى بيلولرى، پاد شاهلرنك اوز مرادلرى ايچون صوغش ايدو لرنى دنيا دن كوتاردى. اوشبو قبيلدن صوغشنى بترمك ايچون انسانلرنك معيشتلرينى ده يخشيلاندردى و بدين بختلىكارينى بترمك لازمدر. انسانلرنك برام براملرى آراسنده اولان صوغشلرنى بترمك گوزل اش اولدى. ايمى اوشبو يكره نچى قرنك گرچه آخرنه بولسه ده دولتلرنك صوغشلرنى بتررگه موفق اولنور ايسه آدمچيلىك حقنده دغى بر آدم آغه كنهش اولورمز.

مطالعه، الك گوزل بر ا گلنچه ايدىكى معلومدر. اشلى اولمغان آدملر وقتارينى راحت كچرمك ايچون مطالعه دن آرتق شى بوقدر. اشلى كوب اولان آدملرنك ده بعض بر بوش وقتلرى اولنور. شول وقتلرينى گوزل كچرمك يولى ده مطالعه در. خاتونلر، قشلرنك اوزون كچه لرنده ديكش چيگيش كى شيلر ايله شغلنور اولسه ارده اشلى بتديكى يا كه يالقوب توقتا دقلرى وقتلرنده الك فائولى راحتلى، مطالعه اولور.

مطالعه صرف ا گلنچه اولماي بلكه پساك فائولى بر ا گلنچه در. مطالعه نى اوچ كه آبرلر، برى: كرلى اولان معلوماتنى حاصل ايتمك ايچون اولان مطالعه در؛ بو ايسه ا گلنچه اولمقن آرتق اوستنده اولان وظيفه نى ادا ايتمك اولور. بالا تربيه سى، اوى اداره سى حقنده اولان مطالعه لر خاتونلرغه كوره اوشبو قسمدن اولور. ايكنچيسى صرف ا گلنچه اولوب، بالكر وقت كچرمك ايچون اولان مطالعه در. حكايه كتابلرى، شعر ديوانلرى اوقومق اوشبو نوعنددر. اوچونچيسى ا گلنچه اولديغى ايله برابر انسانلرنك معلوماتنى توشيع ايلر. تاريخ و سياحت نامه لر مطالعه ايتمك اوشبو نوع مطالعه دندر.

دنياده فائوسز و ضرر سزر شيلر پك آز در. كوب وقت فائو بتديكى بردن اعتبار ضرر باشلانر. شونك ايچون صرف ا گلنچه ايچون اولان مطالعه ارده ضرر ده يوق فائوده يوق ديپولماز. فائوسى اولمغان شيلر ضرر ليدر. بنا عليه شعر ديوانلرينك، رومان و حكايه لرنك بعضيلرى فائولى و بعضيلرى ضررلى اولور. كتابدن ايدانه چك استفاده با مادي و با معنوي در. اوى اداره سى، آش پشرمك

تاريخ حقنده معلومات

«تاريخ» اسمنده اولان فن، انسانلرنك كچمش حاللرندن بحث ايدر بر علمدر. كند ينك اوتمش وقتلرندن بحث ايتديكى ايچون آدم اوھلى ايچون بو علمنك اهميتلى اوله چى دليل كه محتاج اولماز.

تاريخ، فن و علم ايسه ده باشقه علملر روشنه مشقتلر ايله اوگر نلنه چك علملردن اولماي، بلكه بونى اوكرنمك بالكر مطالعه و قوت حافظه كه موقوف اولور. مكنت و معاملر كه محتاج اولمه ديغى سببندن تاريخ علمنى هر كس ايسنديكى وقت و ايسنديكى يرده كندى كنديسندن اوقو مقله تحصيل ايله بيلور.

ایکنچیسویں صدی تاریخ خصوصاً اولوب ہر قوم ویا کہ ہر مملکت حقدہ غنہ بحث اولنور۔
بجٹلر کوب اولدیغی جہتلہ تاریخ عمو
میلر، فسقہ و مجمل صورتہ یازلنوب، تاریخ
خصوصیلر تفصیل اوزرنده یازلمق عادتدر۔
بناء علیہ تاریخ مطالعہ سینہ کر شوچیلر تاریخ
عمومیلردن مختصر ہر کتاب اوقورغہ و شوگرہ
دہ شوونگ ہر آز مفصلی مطالعہ ایدرگہ والک
شوگرہ دہ اوزی ایچون کرکی اولان قوم
ومملکتنگ تاریخ خصوصینی کوررگہ
تیوشیلدر۔

تاریختنگ حکایتدن اولان آیرمہ سی شو
لدرکہ: حکایت کتابی ہر ایکی مرتبہ کورلدیکی
صوٹ تکرار اوقولماز، اوقورغہ احتیاج دہ
قالماز، اما تاریخ ایسہ ہر وقت اوقولور
واوقورغہ دہ ہر وقت احتیاج اولنوب طورلور۔
تاریخ عمومیلرنگ کوبسی ابتدای خلقتدن
بحث ایدرگہ باشلارلر ایسہ دہ بو حال مبالغہ
لیدر۔ زیرا خلقت عالم ایلہ خلقت بشر آرسنک
زمان جہتنجہ بیوک فرق واردر۔ وایکنچیدن
خلقت بشر شوکنبہ اولان حاللردہ مضبوہ
اولمای، بالکتر ہر قاچ مشهور قصہ لردن عبار
تدر۔ اوشبو جہتدن بو کونگی تاریخ عمومیلر
ابتدای خلقتدن احتیاج ایدامای بلسکہ نوع
بشرنگ ابتدا ظہورندن بو کونہ قدر اولان
زمانی، «تاریختن مقدم» و «تاریخ زمانی»
اسہی ایلہ ایکی قسم گہ آیرلر۔

تاریختن مقدم (تاریخ ضبطندن ایملک)
احوال بشر، ہر طبقہ لرنده نوپراق آستندہ
اولان ہر طاقم مستعائہ (ہر آستندہ قالوب دہ
تجیر ایتمہش حیوان و نبات) ار، ہمارہ لردہ
باشامش انسانرنگ سویاکلرنندن قوللانمش
اولقلری قوراللر واورنلر ربوکونہ جنسلری

ویاکہ ہونگت کی بیلمہ سی لازم اولان
شیلردن بحث ایدن کتابلردن اولہ حق استفادہ
مادی اولور۔ وقت کچرمک ایچون ادبیات
مطالعہ ایتمکدن حاصل اولہ حق فائدہ معنوبدر۔
معنوی استفادہ انساننگ یا عقلینہ ویا کہ قلبینہ
عائد اولور۔

حکایت و شعر دیوانلری ہر آز اولسہ دہ
انسانرنگ بیلہادیکاری شیلرنی اوگراتورلر،
مع مافیہ ہوناردن عقل دگل بلکہ کوکل گنہ
استفادہ ایلر۔ شوہلکہ کہ گوزل و حسن اخلاق
قاعدہ سینہ رعایت ایلہ یازامش حکایت کتابلری،
شعر دیوانلری اوقومش آدملرنگ نملبری
مناثر اولوب، گوزل اخلاق کسب ایارلر،
اما عکس حالہ یازلمشلی صرف اخلاقی
بوزار و کوکلنی دہ برباد ایلر۔

اخلاق و تربیہ قاعدہ سنک یازلمش حکایت
کتابلرنی دہ آرتق کوب اوقومق فائدہ لی دگلدر۔
زیرا عادتدن آرتدیغی حالہ ہونگت سیندین
انسان، وہم و خیال عالمینہ چوموب سرسم
ومعطل آدملر زمرہ سینہ داخل اولہ بیلور۔
رومان تریاکسی اولوق انسان ایچون ضرری
ہر شیدر۔ بناء علیہ باش قز و خاتونلر،
باش بکیت و شا کردلر ایچون الک مناسب
اولان مطالعہ ہم اگلنچہ ہم استفادہ نی موجب
اولورغہ تیوشلی۔ ہویلہ مطالعہ لرننگ الک ہر
نچیسویں «تاریخ» در۔

تاریخ، مطالعہ ایدرگہ کرشایدیکی
وقت ہر آز صغوق و ایچ پوشدرر حالہ کور
لور ایسہ دہ ایچینہ کرلدیکی صوٹ رومان قدر
انتلی واکلنچہ لی اولور۔

تاریخ ایکی نوعدر: ہری تاریخ عمومی
اولوب بتون عالمہ آز چوق مدینتہ نائل
اولمش قوملرنگ کچن حاللرنندن بحث ایدر۔

فالدرمشدر. یونانیلاردن سوگره رومالور، کندی زمانلارنده اولان واقعهلر فی ضبط ایتمشلر وشونلره طوتاش اولرق اسلاملر هم تاریخلر یازمشلردر. بونلره ایسه طوتاشدروب آورو پالور هم تاریخلر ترتیب ایتمشلر وهییشهده ایتمکدهلردر.

بوندن آکلاشلد بیغینه کوره بوکوندن ایکی بیگ سنهک مقدم اولان مدتنگ یوقاری طرفنده اولان تاریخلر بر ایکی مورخ ایله بعض شاعرلرنگ خرافات ایله مختلط اولرق یازمش اثرلرندن مامخوذ اولمشدر. بنا علیه بو ایکی بیگ سنهک وقتنگ باش طرفند اولان حاللر شبهه وترددلردن خالی اولماز. تاریخنگ شبههلی صورتده ضبط ایله بیلدیکی ایکی اوچ، دورت ویشیبیگ سنهک احوالی تصدیق ویا که تکذیب وتصحیح ایله چک، یالانسز وخرافاتسز اولرق میدان قویه چق ایکنچی بر فن وارد که بوده « آثار عتیقه » علمیدر. آثار عتیقه، تاریخدن مقدم اولان زماننگ درست بر تاریخی اولدیگی کبی تاریخ زمانی تاریخی ده تصحیح ایله چک بر میزاندنر. کیله چک بر نومبرده « آثار عتیقه » گه دائر هم بر مقاله اولور.

بلغارستان

(« ملت » غزتهسندن)

بلغارستان عصرلردن بیرونه ایدی؟
حیات سیاسی بگیدن نصل طوغدی؟ روم ایلی
شرقی والیگی نه ایدی؟ بو کونگی افکار

منقرض اولان حیوان سویا کلری کبی اثرلر دن عبارتدر. بوندن یوز بیگلر ایله مقدم بیللر باشامش اولان انسانلر، منظم جماعتلر ودولتلر تشکیل ایتمک اقتدارندن پک اوزاق اولمشلردر. تاریخدن مقدم اولان اثرلر ایله بوکونده موزه خانهلر طولی اولورلر. بونلر تاریخ زمانی آثار عتیقه سینه کوره دخی اهیبتیلرلردر.

تاریخ زمانی، تاریخ ضبط ایدلمش زماندن عبارت اولوب، بو مدت غایت آز اولوب آنهق دورتبیگ بیل بوندن ایلکدن باشلانور. اوشبو دورتبیگ بیللق مدت واقعهلری آز چوق مضبوط ایسه ده، اسکی زمانلرغه طوغری کندکجه تاریخنگ کوچی آزالوب، اساطیر وخرافات آراسینه واروب کرلور.

تاریخ زماننده، مدنیته نائل اولان ایسکی قوملر حتی تاریخلر یازمشلر و ماجر الرنی بر قدر ضبط ایلمشلر ایسه لرده بوکتابلر، تاریخلر مدنیتلری ایله بولکده منقرض وحو اولمشدر. اوشبو جهندن جهان یوزنده ایسکی مدنیتهلی قوملردن قالمش تاریخ پک آزدر. اوشبو ایسکی مدنیتهلی قوملر: چینلر، هندلر، ایرانلر، عبرانیلر و یونانیلر اسمنگ پیش قسم گه آیرلورلر. ایرانلرنگ تاریخلری حو اولوب، یالکز زردشت حکیمنگ « زاندوستا » اسمنده اولان کتابی قالمش و آندن آکنش فردوسینگ « شاه نامه » سی بر قدر خرافاتی مشتمل اولرق سلامتدر.

عبرانیلرنگ دین کتابلرند بر قدر تاریخ اولور. یونانلوردن « ابوالمورخین » هنوانی ایله مشهور اولان « هرودوت » هم تاریخنی خرافات ایله قانشدروب یازمشدر. « هرودوت » دن مقدم کلن « اومبروس » نام شاعر هم تاریخه متعلق بعض اثرلر

ایله ملیت حقیقه لرینی ادراك ایسدن بعض کیمسه لر ظهور ایدرک بالخاصه روملرله داعیه استخلاصه قالمشدر .

عثمانلیلرک مظهر حمایت مخصوصه سی اولان روم پطریقلمکی روسیه منافعنگ خادمی و روس آمال و افکارینک مروج و ناشری تهمنی ایله بلغار وطن پرورانی ازمش و بلغارلر روم رهبانندن قورتلله بیلک اوزره نمسه لی قنولیک و صاباسی اوزرینه ۱۸۵۹ « متحد روملر » مذهبی بالتشکیل اسلاو آیین مذهبلرینی و کندی « متاهل پاپاس » لرینی محافظه شرطی ایله قنولیککی قبول و پاپابه بیعت ایتمک تشبثاتنده بولنمشدر .

حالبوکه بو صورت حال بلغارلری بالتدریج قنولیک دولترک - آوستریا و فرانسه نگ - حمایت سنه تودعی مودی اوله جغندن روسیه کندی حمایت کرده لرینی الدن قاچر مقندن قو- شقولنهرق سلطنت سنیه دن بلغار اکسارخی نامیده آیروجه و باشلی باشنه بر ریاست روحا نیه به تابع اولمق اوزره در سعادتنده مستقل بر بلغار کلیسای تشکیلی مساعه سنی استحصال ایتمشدر که ۱۸۷۰ روم پطریقلمکی بوننگ اوزرینه بلغار رهباننی بالمسارعه افوروز ایتمشدر .

بو زمانلر بلغارلر هنوز بر هیچ ، دولت عثمانیه به تابع رعایادن عبارت ایدیلر . روما نیاده متشکل بر بلغار قومینه سی طرفندن ایقاد ایدیلن نایره فساد ۱۸۷۶ قتال عمومی مشهور بنی تولید ایتمش و بالا آخره روسیه نگ ممالک عثمانیه یی استیلاسی ایله نتیجه لشمشدر که ایشته بو محاربه دن سوگره روسیه بلغارستان امارتنی تولید ایتمشدر .

روسیه ایله دولت علیه آره سنده بر قوم

۱۸۸۵ اتحادندن اول بلغار قومی .

بلغارلر ده هر بلر کبی اسلاو و اورتودو قس بر قوم اولوب مدت مدیده اداره عثمانیه ده آسوده نشین امان اولمشدر . متهلان اسلام النده اونده لقی ، مستاجر ، ویا انفاریه چی اولهرق یا شامشدر .

تابعیت عثمانیه ده بولنان اقوام سائره خرستیانیه هیچ اولماز سه هیات روحانیه ملیه لرینی محافظه ایلمش اولدقلری حالده بلغار رهبانی در سعادت روم پطریقخانه سنه تبعیت ایدرک طافلمش ، بوزولمش ، موجودیتلری مستور و منسی قالمش ایدی . روم پسقوپو سلری بلغار کتب دینه سی یوزینه روم کتابلری اقامه ایدرک ؛ اسلاو مراسم طاعات و عباداتی یزینه روم اصول طاعات و عبادتنی وضع ایله رک ، هر طرفه روم مکتبلری آچهرق ، ذاتا اورتودو قس اولان بلغارلری یونانیلشد یومک چالیشمشدر ، والحاصل ممالک شاهانه جماعات خرستیانیه سنندن هر بوننگ کدینه مخصوص معابدی بولندیغی حالده بالکنز بلغار لر روم پسقوپوسلرینه تابع طوتیلهرق ملینلر پنی عادتا غائب ایتمشدری .

بلغارلر روملرله برابر « اورتودو قس روملر » صنفنه ادخال ایدیلورلردی . بلغار قومی نامیل بر قومک موجودیتنی هر کس اونوتمش کبی ایدی .

روسلر ۱۸۲۸ ده ممالک عثمانیه به تخطی ایدوب قدیم بلغار قصبه لرینه استیلا ایلدکاری زمان بورالرده روسیه به قریب بر لسان ایله متکلم بر اسلاو قومی بولمغله متحیر اولمشدر و ایشته بلغار ملیتی بو صورتله روس استیلا سی ایله دوغمه باشلامشی و بلغارلر ایچنده مرور زمان ایله و سوق تضییق اداره و سفالت

غالبه نك نفوذ قهری آلتنده عقد اولنان معاهد
نامه موجودجه تشكول ایدن بلغارستان پرنسلكی
بلغار، صرب، روم، اولاخ، آرنواد کبی
بر خلیطه اقوام ایله مسكون اولان ما کدونیا
دخی داخل اولدیغی حالده بالجمله بلغار اقوامنی
احنوا ایده چکدی...

اوشبو حکومت جدید روسیه نك تحت
دست قهرنده زبون قالغه محكوم کبی ایدی.
برلین قونغره سی روس نفوذینك افزایش پذیر
اولمسی اندیشه سی اوشبو بلغارستانی اوچه
تقسیم ایتدی: ما کدونیا بلا قید و شرط
دولت علیه به اعاده، بالقانلر جنوبنده گی
بلغار منطقه سندین بر اداره مختلطه روم ایلی
شرقی ولایت مینازهنی تشکیل؛ بلغارستانی
بالکیز منطقه شمالیه ایله رومانیا نك ۱۸۷۸ دن
افدکمی وضع و عالی دائره سنده - مملکت
طرفندین منتخب و طرف پادشاهیدن مصدق
بر پرنس اداره سی آلتنده، دولت علیه به
جزیه کنار بر دولت حالده - تاسیس ایلدی.
ملکتی احتیلا ایتمش و چکیلر کن ضابطلر برافهش
اولان روسلریدیله بلغارستان پرنسلكی تنسیق
و - ۱۸۷۹ - ده قانون اساسی منتخب بر
بلغار مجلسی ارئه ایدیلرک قبول اولندی.
او قانون ایله - صربستانک اولدیغی کبی -
هیئت وکلا اعضاسی آرای عه ویدیلرک منتخب
و فقط ربعی پرنس طرفندین تعیین اولنور.
«صوبر انیه» نامی تعنده نك بر مجلس وار
درکه ازمنه منازخه نك بخش ایتدیکی بالجمله
فیوض حریتی حائزدر. صربستانده اولدیغی
کبی بلغارستانده جمعیت کویلیلردین، کشیش
لردین، مکتب معلملرندین عبارت بولنوب بونلر
بر حکومت عوام تشکیل ایل بیلورلردی.
مجلس، چارک توصیه سی اوزرینه پرنسلك

مسندینه «الیکساندر دوبانتیرغ» ی انتخاب
ایلمشدر. روس اردوسنك متروکاتی ایله بلغار
ملی عساکری تاسیس و تجهیزی روس ضابطا
ننك ید تریبه سنه تودیع قلنشیدی.

بلغارستان ابتدای امرده روسلر طرفندین
اداره اولنش، و بلغار مجلسی ملیسی بلغارلری
قید اسارندن تخلیص ایتمش اولان روسلره
«بلغار همشهریلکی» حقوقنی بخش ایلمسی اوز
ربنه بلغارستانده بالجمله ما موریتلر روسلره
کشاده بولنمشدی. آرادین نك آز بر زمان
کچمش ایدی که بلغار مجلس ملیسنده اصابتی،
احاطه سی، ناطقه پردانلغی ایله هر کسی
حیرتزو. تکامل بر افان بر چوق تدابیر
عملیه انقاد ایدن پولتیقه فرقهاری وجوده
کلمشدر. بونلرک باشلیجه روساسی «بلغار
ستان خارچنده» تحصیل کورمش اولان مکتب
معلملری ایدی.

محافظة کلان فرقه سی (غره قون) آوروپا
ایله بر اختلاف حدوثنی منع فکر یله ووم ایلی
شرقیدن آیرامه رضا کوستریوردی.
تهلکه جری ده کوزه آلمتی اوزره
بلغارستاننك روم ایلی شرقی ایله اتحادینی
اوکه سورن ملیت پروران ایسه «زانقون» نك
اداره سنده «احراران» ی فرقه وولونك اداره
سنده «انقلابون» نامیله ایکی فرقه به انقسام
ایتمشلردرکه بو تقسیمات بر طاقم استرقابات و
اختراصات شخصیه به تقابل ایدیلوردی.
پرنس آلیکساندر آوستریا ایله اتحاد
طرفداری محافظه کار بر هیئت وکلا تشکیل
ایندن. اوزمان روسیه نك مظهر حمایت
مخصوصه سی اولان انقلابون (رادیقال) و
احراران (لیبرال) فرقه متعده سی عهوم
کویلیلرک مسبا عرمت و معیتنی تحت انحصا

دها تشكىل ايتدى . فقط روس ضابطانى حالا بلغار اردولرينك قومانداسنى حائز بولنيدور . روس پوزيتيئه مامورى ده انقلابيون فرقه سنى قابينه عليهيئه تحريك ايدپوردى . انقلابيون بو منوال اوزره ١٨٨٤ ده منتخب صوبرا نيه ده اكثريت قازانمش وموقع افتداره كچميشدر .
(آخري وار)

تاريخ العلوم

(باشى ١١ نچى نومره)

علوم وفلسفه صبى بالا حكمنده اولارق يونانيلرغه كچمك كدىن صوكره (تخمينا ميلاددىن ٦ عصر مقدم) آزمدت ايهنده يكتيك حالينه ايرشدى . آدملرده علمگه رغبت آرتدى ، كپده كپده يونانستانه او ميروس ، سولون ، اقليدبول ، تاليس ، انقسيند روس ، ايمنيديس ، انخر مپيس ، پياس ، بيتانوس ، انقسيمينس فيثاغورس ، شيلون ، هرقليس ، انقساغوارس ، بقراط ، ديموقراتيس ، سقراط ، اقليدس ، افلاطون ، اميد وقليس ، اوده فسوس ، آرسطا طاليس ، ارستيب ، اپپور ، ديوزن ، پبرهون ، پيون ، زينون ، چالينوس كپى بيوك بيوك حكيملر وفيلسوفلر ، اديب وشاعرلر كيلوب كچميشدر . يونانستانده بونلردن باشقه پاك كوب عالمر يتشديكى كتابلرده مذكور ايسه ده بزلر يالگز مشهورلر ينى بازديق . اوشبو سبب ندر كه ، يونانستان مدنيت قديمه نك بيشگى دينا ميشدر . مذكور فيلسوفلر اعتقاد جهتندن بر فقط غه جيپلا آلامد قلرى كپى افكار جهتندن بر نيچه لوگه آيرلماشدر . شوپل

آلمش برلندقلر ندىن صوبرا نيه ده اكثريت قازاندبلر . (١٨٧٩) .

پرنس ايله صوبرا نيه آره سنده اختلاف حدوث ايله پوزيتيئه حساباتى رنك نو كسب ايتدى . صوبرا نيه فسخ (١٨٧٩) و يگيدن عقد اولندى (١٨٨٠) . پرنس متعاقبا وكلا سنى عزل ، يگيدن بر مجلس عقد ، «قانون اساسى» يى فسخ وكندينه امتيازات فوق العاده اعطا ايتديردى (١٨٨١) وايك روس جنرا لذك رياستى آلتنده محافظه كار بر قابينه ناسيس ايلدى (١)

جنراللر نهايت محافظه كارلر بده تبعيد وزمام اداره يى بد انحصاره آلمشلسره ده اوشبو حكومت اجنپيه دن بر دراو ممدون اوله مياون بلغار فرقه لرى روسامى روسلرى دفع ايتمك اوزره اول اولر نده وبعده پرنسله خنيا عقد اتفاق ايتديلر ، وبالانسيب صوبرا نيه ده پرنسله تعديلى ايجاب نقاطك ارايه سيله بر ابر كندسبده بو مناسبتله تام ميعادنده ١٨٧٩ قانون اساسينك اهاده سى رجاستى حاوى ناكهان بر محض تقديم ايدبو يره ش اولدقلر ندىن بو حال اوزرينه روس جنراللرى دخى حير تزده تاهنى اولدقلرى حالده مجلسدن ديشارى اوغرا مشلر واستعفالر ينى ويرمشلردر . پرنس محافظه كار ان واحرار ندىن مركب مختلط بر قابينه ومتعاقبا يالگز احرار ندىن مركب بر قابينه تشكيل ايامشدر .

قانون اساسينك تعديلى نتيجه سنده بر مجلس

(١) بو جنراللردن برينك تا ميناتنه كوره ١٨٨١ طغيان انظار خلفه روسلرى هوشورمك اوزره پرنس طرفند روساره اسناد اولندى ايسه ده حقيقتنه نيسه لى لرك تقيينى نتيجه سى اولوب روسيه يه مخالف اولان محافظه كاران طرفى ايكى يوز كشدن عبار ايش .

که یونانی فیلسوفلر باشلیجه حزب یونانی ، حزب ایطالیانی اسمی ایله ایکی حزبه و بونارد نئا اولگیسی: فیروانیه، اشراقیه، کلیبه و ایکنچپسی ده (حزب ایطالیانلر) دخی هر قلیسیه ، ایلیانکیه ، بیر هونیه ، ابیقوریه اسملری ایله برنیچه فرقه لرگه آیرلمشلدرد. و اول فرقه لر دنده مشائیین ، اسطوانین ، رواقیین کبی جماعتلر ظاهر اولمشدر. بو حزب (فرقه و جماعتلر) نئا رئیسلی و آنلرغه قاراغان شاگرد و توابعلری اولوب هر بیری اوز یوللری ایله علوم و فلسفه نئا رواج و ترقیسنه خدمت ایلر اولمشلدرد. مثلا حزب یونانیغه تالیس الملیطی ، حزب ایطالیانی (۱) غه فیثا غورس جنابلری ریاست ایلر اولمشلدرد . بو حزب و فرقه اهللرینک نه کبی فکرلرده اولدقلری ، بو کونلرگه قدر حکمت اسمی ایله بزنگ درسخانه لر مزده تکرار ایدلمکده اولان شیلر، پک اسمی یونان مجوسلرینک افکاری اولدیغی آگلاشلسون ایچون قیسه لوق اوزرنده حزب و فرقه لر نیده یازوب کیتیک اولدق .

حزب یونانی

بو حزبه تالیس الملیطی ریاست ایلد یکی یازلمش ایدی. «تالیس» میلاددن قبل ۶۴۰ سنه ده «ملیطه» شهرنده دنیاغه کیلمش، اوشبو سببدن ملیطی دینلمشدر. تالیس بر خیلی وقت فنیقه ، مصرو کیریت علماسندن تحصیل معارف ایدوب عصرنده علوم فلسفیه

(۲) حزب ایطالیانی فیثاغورس نئا ایطالیباغه واروب «کروتونا» شهرنده بر مدرس تالیس ایتیک ایله درس ایتوگه باشلاوندی اعتبارا ظاهر اولمشدر.

و مذهبیه لرده مهارت کسب ایلامش و تحصیل ایلدیکی علوم ریاضیه مسئله لرینی تجربه اوزر ینه بنا ایلامش و ایللی توقز باشنده حکیم لقبی ایله ملقب اولوب مشهور حکیم «سولون» غه عصر دوش اولمشدر. تالیس هیئت هندسه فنلر نده اجتهاد ایلر، نجومی رصد ایلمکده (۱) اهتنا ایلر، روملردن برنچی اوله رق ازلیت ارواح ایله قائل اولمشدر. تالیس «عالم نئا اولی و آخری یوق، موت حیات هر یکسی برابر، صو هر شینگ اصل اولی ، بر طوکشان صودن عبارت، هوا دخی وزنی آخر اولان صو، جمیع اشیا فایتودن صو اولغانجه غه قدر دائما برحالتدن ایکنی حالتکه اوز گر مکده و آلمشقه، عالم کون کوزلر کوره آلمیه حق، مخلوقات ایله ملائ و آنده اولان نرسه لر نئا هیچ حسدن خالی دگل، کلیسی روح و حرکت صاحبی ، بر عالمنک اورتاسنده اولوب مرکزنده حرکت ایلر، آنک مرکزیه عین عالمنک مرکزی، قویاش بنفسه مضی اولوب آیدن یوزیکرمی مرتبه بیوک، آی جسم غلیظ اولدیغندن قویا شنگ نوری مطعندن بالکز برجهنندنکته عکس ایتیکی ممکن» دیور اولمشدر. اوین قورا لرینی اختراع ایتکان، الک اوله رق مسدس شعرلری نظم ایتکان ، وقوعندن قبل کسوف شمس و قمر دن خبر و یسرکان ، اومقی اصولی ایله قوه کهر بائیه فی اظهار ایتکان ، اهرام کبی مرتفع نرسه لر نئا ارتفاعلرینی ظل

(۱) ده اصغر بیلدزینی اوشبو ذات رصد ایلمشدر. بو خصوصه بر قصه سی مشهوردر. شویله که: تالیس کو نلرنک برنده بر ییللزی رصد ایلک ایچون بر برگه وارمقد. ایکن بر چقورغه توشار. قارشو اوچرامش اولان قارتچق اوزینی چقاردندن صغر «آیاق آستگده اولان چقورنی کورمیسگده کولرده اولان بیلدزلرنی کورمک استیساک» دیو تعریض ایلمشدر. مرآت العبر.

متنوعه، ازله موجود در. ایکنچیسندن چقاردیغی نتیجه: «متنهای اولیای بر مبدأ روحی، عناصر مختلفه فی ترکیب و اول عناصر دین هالینی اوشبو حاضرگی حالتینه تقریب ایلدی» دیمکدن عبارتدر. فیلسوف اوشبو مبدأ روحی فی «عقل» (۱) اسمی ایله یاد ایلمشدر. دیمکدن انکسافوارس عقل ایله فائل اولدی و آنبه عالمنک هله منظمه سی دیدی. لکن فیلسوفنک بوندن مرادی عقل، عالمنک موجودی دیمکدن دگل، بلکه عبارت ایدله چک بر اونک عبارت ایچون لازم اولان آغاج، طاش، ایزو یز کبی نرسه لری عبارتدن قبل موجود اولوب بر معیارنک آنلردن اونی انشا ایتیکی کبی کائناتنک اجزاسی اولان عناصرده ازله موجود ایکن معیار مقامنک اولان عقل آنلرنی ترتیب و عالمنی ترکیب ایلدی دیمکدر، دیمشدر.

انکسافوارس: «جوده بوشلق بوق، همه سی طولودر. جسم هر نه قدر کو چوک اولورسه اولسون الی ما لانها به قسمتی قابلدن. شویله که بر ماهر تقسیم ایدوچی بولنوبده بر تقسیم آلنی ایله تقسیم ایدلسه بر چین آیاغندن اول قدر اجزا چقار که شول اجزائی بر میلیون کوک (سما) گه توزدر لسه کافه منی اوزتدیکندن سوگره بتماز، ینه فالور. اجسام ظاهرده او زینک اجزا متجانسه سندن یعنی سو کو چوک صولردن، فان کو چوک فانلردن مرکب اولور کبی کورنسه ده فی الحقیقه اجزاسی تاما متجانس اولان جسم یوقدر. بلکه هر جسمگه اوزینک جنسندن باشقه اجزایله قوشلمق ضروردر. مثلا قامشده ایت، فان، سوباک کبی اجزایله اولوق کبرک زیرا؛ بز کوره مز که حیوان قامشنی آشی شونک ایله ایتی آرتا،

(۱) مدرسه لرمزده بزنگ عقللرمزنی شاشدرخان

هقلده اوشبو عقلدر.

جنوبیلرینه قیاس ایله ایل اول بیان اینکان تالیس دره. تالیس سنه نی ۳۶۵ کون اعتبار ایددر، قواعد فصول نی ترتیب ایددر، هر آی نی ۳۰ کون ایله تعدید ایددر و هر اون ایکی آی ننگ آخرنده سنه نی تکمیل ایلنک ایچون ۵ کون ضم ایددر اولمشدر. (۱) تالیس وفات ایتدیکدن سوگره شاگردی «میلیطو» حزب و مدرسه گه ریاست ایلمش و استاذی تالیس اینکان طبیعیانکه شرحلر یازوب و اوز طرفندن دخی الحاق ایتنک ایله استاذی وفات ایتدیکدن سوگره شهیر ایلمشدر. میلیطودن سوگره تالیس ننگ مشهور شاگردلردن انکسیمینس (۲) و آندن سوگره انکسافوارس (۳) رئیس اولمشدر.

انکسافوارس فلسفه منی ایکی مبدأ اوزرینه بنا ایلمشدر. مبدأ اول: «عدمین هیچ برشی ظاهر اولماز». مبدأ ثانی: «عالمنک تنظیمی ایچون بر هله منظمه لازمدر». اوشبو ایکی مبدأ ننگ برنچیسندن چقاردیغی نتیجه: «کائناتنک اجزاسی اولان عناصر

(۱) هجرندن قبل ۱۱۹۰ سنه سنده یونانده

میلیتوس شهرنده تولد ایتمشدر. مورخلرنک بعضیلری انکسیمینس و سناک شاگردی اولدیغنی و بعضیلری فلسفه نی تالیس دن اخذ ایتدیکنی روایت ایتمشدر. مرآت العبر.

(۲) قبل المیلاد ۴۶۹ سنه سنده کلزومینی

شهرنده تولد ایتمشدر.

(۳) انسان ایچون هر توری احتیاجلرک فوتلیسی مکاندر. جمیع اشیانک اسرهی عقلدر. زیرا عقل کوز یوموب آچقانچه بتون عالمنی ایلانوب کیلور. کوب سوبله مک عاقلر شاعینه لائق دگلدر. دوستلرنی آنلر نده نیچوک ذکر ایتساک آرتلرنده دخی شویله ذکر ایتنک لازمدر. قزندانک مؤاخذه سنه سبب اولان فعلنی قلمق لائق کورلماز. انسان ایچون اوز حقیقتنی آکلاهدن مشکل نرسه یوقدر. فقره لرینی تالیس سوبله مشدر.

طاشدين مصنوعى « رايىنى التزام ايلمشدر . انكساغوارس (۱) فلسفياتنده يونانيلىرىنىڭ دياتنه مېايىن سوز لىر سويلەدىكىدىن (مثلا يونانيلىرى قوياشقى مەبۇد دېورلىرىدى . فيلسوف قىزغىن بىر تيمىر قىطەسى دېمىش) قىلنە حەكم وېرلەش در . لىكىن اول وقتلىرىدە « اتنە » دە رۇبىس بولغان شاگردى پىرقاس و قايە ايتىدىكىدىن نى ايلە كىنا ايدەش و منقادە وفات ايدەشدر . (آخرى و)
 عبد الرحمن سعيدوف .

اسلام و عدالت

(پاشى ۲۰ نچى نومېردە)

آوروپالوردىن كىڭ اول اولارق قواعدى حقوقى و حىرىيەت مەصلىرىدە ارانە ايدىن اسويچەرىلى « وانلى » اولمشدر . سوڭرەلىرى بعض نواقص اكمال و فى الجملە تەديلات اجرا ايدىرلەرك . بىك اوچبوز قاچ سەنە مەقدم مەرى الاجرا اولان . . حقوق حىرىيەت اسلامىيەتە يېقىن بىر شى اولمىغە شەكىلى بىن الدول قواعدى عەومىيەتە حالنى اكتساب ايتەشدر . بو كېلى حقوق مەوضوعە (۲) نظر مقايىسەتە ألفورمە « آوروپالو لىر تەدىن ايتىدىكلىرى نىسبەتە اسلامىيەتە يىقىلاشور لىر » دېك خاطرە كلور .

§

بىھادىن اسلامىك مەغلوبلەرە ايتىدىكلىرى گوزل مەاملەلەر عەوم انسانىيەتە مدار افتخار

- (۱) تاليفاتىنىڭ ضايىع اولمىغان اسمى (۱۸۲۷) تاريخ ميلادىسندە « لىپسىخ » دە بون مطبعە سىندە طبع اولمشدر .
- (۲) قواعدى طبعىيەتە استنادا ضبط ايدەش حقوق ؛ « حقوق مەوضوعە » در .

سويالغى زور ابا ، طامرى قوتلنە ؛ دېك حېوان نىڭ ھەر جىزى قاشىن اوزبىنە چىنىشداش اولغان جىزىنى جىزىد ايتە در . شو بىلە ايسە بىر جىسمنى خصوصى بىر اسم ايلە آدامق اكثر اجزاسى شول جىسمنى چىنىشدىن اولدىغى اچقوندر . مثلا قامشنى قامش دېمىك اكثر اجزاسى قامش چىنىشدىن اولدىغى اچقون اولور ، دېمىشدر . كىمكى انكساغوارسنىڭ فلسفياتىدە كە : « شەمس قىزغىن تېمىردىن يالقۇلى بىر قىطە در . جىزى جىمىع مۇرە شەھەرلەردىن بىر كىر . آى بىنفسە جىسمنى مەظلم اولوب يردە اولدىغى كېلى آنە دە طاغىلر ، چوقىلر ، سىكەلر واردر . دېمىك آى دىخى مەسكوندر . قوپۇرلى بىلەن ار سىيارەلەر دىنلەر مەيىن اولمىغان زامانلار دە بىر دىگر ايلە بولقور و بىر آز سىڭرە آپر اولور . ھەرارت شەمس ايلە ھوا آزايدىغى وقت بىلە ايسر ، رەت بىلەلەر نىڭ تلامەندىن و بىر بىرلىرى ايلە تەسادۇفدىن ، بىرلىك بىلەن بىلەلەر نىڭ بەرلەندىن ھاسىل اولور .

زىلزە نىڭ سەببى بىر آستىدە مەغارەلەردە مەخزون اولان ھوانىڭ تەركىبدر . نىل نىڭ آرتەقىنە سەببى ھېشىستاندە اولان قارلر نىڭ ار مەكىدر . مەسوت اولان بىر نىڭ سەطەندە سولرى آزدور . زىرا شەمس ھەرارتى ايلە سولرى بىلەن مەغرىفە ايلاندر . مەغرىفە جودە ھوان مەتو سەطە طبعە سەببە چىقوب بىمۇر اولور ، سوڭرە بىنە بىرگە توشار . ھوا ساف و قىندە كېچەلەردە كورنگان مەنەد بىلەلر (ھوام آراسىدە ھاجىلر بولى ، كىبوك قاز بولى دىرلر) سۇ شەمس نىڭ بىزگە انەكەسەلەر . زىرا بو بىلەلر ايلە بىر آراسىدە بوضىياتى اورتەچك بىر بىلەلەر بوقدر .

فېلسوف مەذكور بىر كورن بىر اچىق يردە طورر ايكىن باشبەنە بىر طاش توشىدىكىدىن « بو طاش كوكىدىن توشىدى » دېمەك « كوك

قیدیم. سز حق بولنده فدا کار سگن. سز اصحاب ناموس سگن. سز ک شو صفتلر گز وصیتمی اونوتیمه جگنزه بگا امنیت ویردیکی کبی فتو حاتیده شهیدین مژده لبور. همان جناب حق یاردم ایلسون!»

حضرت پیغمبر دن و خلفاسندن مروی دهه پک چوق نطق و خطبه لر و مننی صوگ درجه موافق حقانیت اولان معاهک نامه لر واردکه، هر بری اول حضرتک و اصحابک نه قدر عدالت و حقانیت اوزره اجرای حرب ایتدیکلرینی و دشمنلرینه فارشو نه درجه انسانیتکارانه حر کاتک بولندقلرنی ارائه ایدبور. تفصیلاتینه وقوف آرزو ایدن، کتب سیر و کتب احادیثک مغازی قسملرینی مطالعه ایتسون.

§

مقاله مزک اولنک یازدیغمز و جهله انسا نلرک تمدن و هیئت اجتماعیه لرندن مقصد اصلی کسب کمال و ترقی ایدوب هم دنیا لرنده هم آخرت لرنده مسعود اولمالریدر. فقط بو مقصدک تمامیل حصولی جمعیت بشریه ننگ عدالت اوزره مؤسس اولوب انسانلر آراسنده هیچ بر فرد تقریب ایدلمکسوزین قانون عدالت جریان ایتمهینه متوقفدر. بو شرطلر بولنورسه حقیقی بر جمعیت بشریه و مدنیت کامله تاسیس ایتمش اولور، و بالعکس انسانلرک هر بری مساوات اوزره حقیقی بر عدالته تابع طولمبوب هر کس کندی بیلبیکی یولدن کیک رک اوت، کنه بریکنه مسلط اولمق حقنی حائز و حقوق طبیعیه و شخصیه یی (۱) اخلاص ایتمک قوتنه مالک ایسه و پاخود یالگن بعض ممتاز کیمسه لرک بو یولک اجرای ظلم ایتمه لرینه مساعد و آرایسه مدنیت حقیقیه

(۱) هر بر کیمسه ننگ منحصرأ شخصنه عاقد حقوتنی تهدید ایدن قواعد، «حقوق شخصیه» دینلور.

اوله چق مائر جلیله دندر. مسلمانلرک عموم اهل کتابه فارشو بر احترام مخصوصلری واردی. فقط غرستیانلره فارشو اولان حسن معامله لری دهه زیاده ایدن. بو کیفیت بر چوق وقائع تاریخیه ایله مثبتدر.

از جمله حضرت پیغمبر هجر تنگ سگنچی سنه سنده وقوعه کن «موتنه» محاربه سی ایچون اردونک اجتماعنی منعاقب عموم مجاهد لره خطابا آتیده کی نطقی ایراد بیور مشاردی: «سوریه صحرالرنده کون کچرمکده اولان دشمن ایله، دین اسلامک شرف و شاعنی اعلان ایچون جهاد ایدگن! بول اوزرنده طاعت و عبادت ایله مشغول بر طاقم راهبلره تصادق ایدرسگن. آنلره فنالق ایتمیگن! بیچاره قاد نلره، سودأمن چولوق چو چغه رحمت ایدمیگن! خرما آغاچلرینی و دهه اشجار مشره یی کسمیگن! اهالینک هورت یولرنی و مسکنلرینی تخریب ایلمیگن!»

سوریه سفرینه کیدن مجاهدلره و قوما ندانلرینه خطابا حضرت ابوبکر الصدیق طرفندن ایراد اولنان نطق:

«بور دیکک و قتده نه کندیکگی نه ده آرقداش لرگی یور! آنلره حدت ایلمه! مشورق ترک ایتمه! عادل اول! ظلم و جور دن صاقین! زیرا ظلم ایدن قوم نه فلاح بولور؛ نه ده دشمنینه غالب کلور. - عسکر لر! دشمنه فاوشد قده آرقه چویر مکن؛ ظفر بولور سگن؛ نه چو چق، نه ده اختیار، نه ده قادین اولدر بیگن! معا هده عقد ایتدیگنر و قتده غدر ایتمیگن؛ مصا له ایتدیگنر نه نقض ایتمیگن! یقینده مناسنر لر ده انزوا ایدن راهبلره تصادق ایده چکسگن. آنلره ایشه بیگن و مناسنر لرینی یقما بیگن! بهادر لر! هایدی؛ الله سلامتک ویرسون. الله امانت

و آندن مقصود اولان سعادت حاصل اولماش دیمکدر.

بو یله بر جهیت بشر به اشتراک ایتمکدن ایسه بر طرفه فالوب انزوا ایتمک دها ایدر. هیچ اولماز سه سعادت اخرویه دینده محروم قالما ایدر. نصلکه قبل الاسلام وبعد الاسلام انزوا به چکلنرک حالی بو یله اولمشدر. اکر بو ظلمی اورتالقدن فالدر و قوانین مدنیتی تعمیم ایتمک اقتداری الده وار ایسه، همان فالقلمی. فان، جان، مالی بو یولده فدا ایتلمی؛ نه ممکن ایسه آنی یا پهمی. انسانیتیه لایق اولان همت و غیرت ده بودر. اسلامیتده بوزک اسمی «وجاهدوا فی سبیل الله» آیت کریمه سیله مأمور به اولان «جهاد فی سبیل الله» در.

§

انسانلر افراط و تفریط طرفلرینه کیلرک قوه شهویه و غضبیه لرنی سو استعمال پک میالدر و بونلک مستقل سببی امراض نفسانیه نلک معدل القوی اولان وجدانک تأثیر و نفوذینه پرده بولندیغی اولوب بوندن انسانلر آراسنک بری دیکرینک حقوقنه تجاوز استعدادی حاصل اولور. بو جهتله انسانلر دائما اجرای ظلم ایتیمیه حاضر بولنیورلور. بو استعداد بعض کیسه لرده دها زیاده اولوب بو ایسه سائر لرینه قارشو مجسم بر ظلم کسلور؛ نره به کیدرسه اجرای ظلم ایدر؛ انسانلرک جانلرینی بقار؛ هر درلو وحشته ارتکاب ایده بیله چک جسارته مالک اولور. بو طاقملر حقوق طبیعیه بی اخلال و سائر لرینه ده سو نمونه اولمق صورتیله اخلاق عمو مبهیی افساد ایتدیکندن هر حالده اورتادن فالدرلمسی ضروری اولور. بوده یانقی ویا خود اهدام ایتمک صورتیله اولور. نفی اهدامه نسبتله انسانیتیه دها موافق

ایسه ده هر حالده بر حکومت منتظمه نلک یا به بیله بکی بر اشدور.

نصلکه شوکت اسلامیه خیلی قوت بولد قدن سوگره ارباب فساد دین اولان حکم بن ابی العاص «طائف» نفی ایدلدی. نصلکه اسلامیتک ایتدالرنده ظلم و عناد و فساد ایله مشهور اولوب بوندن توبه ایتمه لریده مأمول اولمیان ابو جهل، عقبه بن ابی معیط، نظر بن حارث، امیه بن کعب و امثالی کیلر قتل ایله محکوم ایدیلر و مع ذلك بونلرده حال صلحه قتل اولنمیبور حال حربده اللرنده سلاح اولدیغی حالک اعدام اولندیلر.

عالم طبیعتده اولان بنوع شی فانون تکمله تابع اولدیغی کبی ظلم و امثالی کیفیات نفسانیه دخی بو خاصه به مالکدر. کیت کیده تکمل و ترقی ایدر؛ صاحبی بر جانوار کسلور. بعض امراض جسمانیه ده سرایت خاصه سی اولدیغی کبی ظلم دخی مدھشی و ساری امراض نفسانیه دنر. فی الحال اطرافنده بولنانلره سرا یت ایدر.

بو حالده ظلم امراض ساریه میقر و بنه، ظالمده امراضه مبتلا اولانه تشبیه اولونه بیلور. امراض ساریه ده میقر و بلری و یاخود بالذات مبتلا اولانی تلفی ایدلمکجه قور تلمق اولمادیغی کبی ظلمده دخی حال، عینیله بو یله در. بناء علیه بوزک هر حالده چاره سیننه باقمق لازمدر. شفاسی مأمول اولوبده تداوییی قبول ایدر سه همان تحت تداییه آلمالی؛ یوق قبول ایتمز ایسه هر حالده اهالیه قارشیه دین منعی (تجربیدی) لازم کلور.

امراض نفسانیه نلک طبیب حاذقی پیغمبر اولدیغی کبی، علاجیده دین و ایماندر. دین و ایمانک امراض نفسانیه به قارشو مجرب بر

آنلر ايستهر ايستهمز غرب مدنيتنى قبول
ايتارگه مجبوردرلر. هندستانده گى مجوسيلر
انگليزلرنى كتيوردىكى غرب مدنيتنى دهها ١٨
نچى عصرده آلورغه باشلامشلا مشلر ايسه ده هند -
ستان مسلمانلرى اول وقتلرده بونى قبول ايتو
شويله طور سون، بلكه آكا قارشو پك قاطى
دشمنلىق اظهار ايتمكدلر ايدى. فقط بونى
ضررىنى كينه بالىز اوزلرى كوردلر .

اوزلرنى اولكى حاكميتلر بى خاطرلر
ندن چقارماينچه، انگليزلر واسطه سيله كيلگان
غرب مدنيتنى قبول ايتارگه تلامگان مسلمانلر،
شول غرب مدنيتى سايه سنده، وطنلرلى
اولان مجوسيلرنى ترقيات و موفقتلر بى،
زور اورنلر طوب، تجارت، هنر و صنايعنى
اوز قوللر بىه آلدىلر بى كورگاج كوزلرى
آچيلغى باشلادى. اون طقوزنچى عصرنى
نصف اخيرنده، ياوروپا مكنيلرندن اوقوب
چققان مسلمان بكنيلرى، اوز وطن لر بىه
فايتهرق ملتدلر بى اويغاتورغه، ياوروپا
علمى نى فائدهلى و ياوروپا مدنيتى نى لابدى
اولديغى آكلاتورغه باشلاديلر .

مسلمانلر آره سنده غايت نفوذ صاحى
اولان « سيد مالم جنك » ، « سيد احمد » ،
« نواب عبداللطيف » كى ذاتلر اوز اعتبار
لر بى تهلكه گه سالوب بولسده، اوز ديندى
شلى بى تعصب و جهالت پوقوسندن اويغاتور
غه فوق العاده اجتهاد ايتدیلر و بونلر، بو
مسلكلرنده كوب بلا و مشكلانكه اوچراسلر
ده حميت، متانت، غيرت، وطنپرورلك
كى، عالى و مقدس صفتلر ايله متصف اولدىلر
قلرى ايچون آخرنده اوز مقصدلرنده كسب
موفقت ايتدیلر. شونى كى بى نجه غيرت
و حميت صاحبلرنى فوق العاده اجتهادلرى سايه

علاج اولديغى اربابى دائما سويليورلر. يوز
لرجه، بيلگرجه تجربه ايله ثابت اولمشدر. با
خصوص دين اسلام بونى بالىز برچاره سيدر.
دين اسلامى قبول ايدنلر بو خسته لكدن تمام
سلامتلمشدر. قواعد اسلاميه به تمام رعايت
ايدن مسلمانلر ايچنده بو خسته لكدن اثر بيله
قالامشدر. بونى ايچون يوقاربده سويلد بكمز
وجهل بى بونى بى مدنيت حقيقه تاسيسنه موفق
اولمشدر. دينه تمسك ايتدىكلرى مدته مدنيتلرى
دائم اولمشدر.

(آخري وار)

م . حليم ثابت

(دوامى ٦٨٨ صخيفه)
« استانبول »

روسيه مسلمانلر نى

ترقيات

روسيه مسلمانلر نى صونى وقتلرده گى
ترقىلرى حقدنه نيمسه چه يازمش رساله سنده
پروفيسور وامبرى چنابلرى ديپور :
عثمانلر دن صوكره ياوروپا معارفنه ك
زياده تارشوچى مسلمانلر شرقى هندستان
مسلمانلر بى .

شول قىر وار، كه: آسياى وسطى ده گى
اسلام مركزلر نى ظهوره كلن تعصب و بعض
افكار باطله هندستانده افراط درجه ده طامىر
صالديغى جهتلر بو يرلر گه ياوروپا افكار و
مدنيتنى كرتو، عثمانلى مملكتمدن دخيده
مشكلره كدر.

چونكه : عثمانلر هر طرفدن ياوروپا
لور ايله چولغانوب آلمش اولدىلر جهتلر،

ایک اسلام آچھسی .

(باشی ۲۰ نچی نومردہ)

۷

اولگی مقالہ مزیدہ حضرت معاویہ آچھ
سندن ہم خبر ویرمشیدک . ایشہ آخوند
جنابلری بزم شول سوزمزی انکار ایتک
ایچون دیدور : « حضرت معاویہ نك آچھ
صوقدردیغی معتبر تاریخ کتابلرندہ یوقدر ! »
سبحان الله ! نہ قدر تبران ونہ قدر کبک
بر دھوی ! « قطعت جہیزہ قول کل خطیب »
دیبولسہ سزادر . معتبر تاریخ کتابلرندہ
مقصودی بالکز اسلام تاریخلری اولسون !
فقط آنردہ بیگلرچہ جلد سانالور . بوکوندہ
مطبوعلری دہ ایکی واوچپوز جلد مقدارینہ
بالقدر . فرض ایتدک آخوند جنابلری اوشبو
مطبوع تاریخلری قیلنی قرقغہ یارر درجہ دہ
دقت ایله تیکشروب چیقدی ، ہمیشہ دہ غفلت
اثری اولرق کورلمی قالمق ممکن اولور .

حق ویرالم : « آخوند جنابلری معتبر اسلام
تاریخلرینی تیکشروب چیقدی وکوزینہ کور
لماش سوز قالمادی ، اما معاویہ نك آچھ
صوقدردیغی خبری حقیقت حالده یوقدر » دیالم .
بوندن ایسه آنک آچھ صوقدرمادیغی لازم
کلماز . آمریکا اسمندہ بیوک بر قطعہ حقندہ
آخوند جنابلری ایسکی اسلام تاریخلرینک
معتبرلرینک قانغیسندہ معلومات کورمشدر ،
یاخود المقندر طرفندن « بلغار » خلقینہ ایلچی
یبارلا یکنی شول عصر موئرخلری اثرلرینک نہ
یرلرنده او قوم مشدر ؟ حتی بو بلغار ایلچی
هیئتتی خبرینی کندی عصرندہ وکندی بغدا
دندہ اولدیغی حالده امام المورخین اولان
مسعودی دہ ذکر ایتماز .

سندہ بوکونگی کونک ، هندستان مسلمانلری ،
عثمانلی ترکلرندن فالا ، عالم اسلامیتدہ
معارف ومدنیت نك ائک آلدہفی صفندہ بولو
نمقدہ درلر :

هندستان دہ انگلیزلر طرفندن آچیلغان
منتظم ویاوروپا اصواندہگی مکتبلردہ او قو
چی مسلمانلر نك سانلری کوندن کون آرتا .
مسلمانلر حکومت مکتبلری ایله گنہ قناعت قیلما
ینچہ اوز مصرفلری ایله دخی ، پک کوب
ومنظم معارف مکتبلری آجالور . بونلردن
بری « علی کدہ » دہگی مسلمان دارالفنونی در .
مذکور دارالفنونہ علوم عالیہ دینیہ دین باشقہ ،
یگی فنلر ائک صوئک وائک یکنی اصولک تدریس
اولونمقدہ در .

عالم اسلام نك عثمانلی و هندستان مسلمان
لرندن عسارت اولان بو ایکی اعضاسینہ ،
ترقی وتمدن یولندہ ، بو صوئک وقتلرندہ
اوچنچی بر اعضا دخی قوشیلدی . ائک قزیغی ،
بو یگی اعضا نك ، ازادہ اوزندن تمدن آرزوسی
وترقی استعدادی سبزلمگان بر قوم بولووی
در . بونندن باشقہ ، بو قوم اصلاحات وترقی
نك صورت انتخاب وقبولندہ ، ایبدہ شلرندن
آرتق معرفت واوستالق کورساتدیگی کبی ،
غرب معارفی نك بولینی کورگاچ ، قبولندہ
ایبدہ شلری شبکلی کوب زمان تردد کورسا
تمایینچہ ، تیزگنہ اشکھ طوتوندی .

ایشته بو توصیف ایتدیگمز قوم روسبہ
مسلمانلریدر ، کہ : بونلر نك نام عمومیبسی
« تاتار » ایسه دہ ، اتنوگرافیا (علم الانساب)
چهندن بونلر ژولغا ترکلری ، باشقرد ، فر
غیز ، صارت ، قفقاسیہ ترکلری ، قریم تاتار
لری اسملریله یورتولمکدہ در .
(بونلر حقندہ کلچک نومردہ یازیلور .)

مقریزی اثرندن اوشبو جمله نی نقل ایدوب
کوز اوکینه قویقهده مز . مقریزی
کدیننگ «التقودالاسلامیة» نام اثرنده دیپور:
فلما اجتمع الامر لمعاویة بن ابی سفیان رضی
الله عنه وجمع لزیاد بن ابیه الکوفیة والبصرة
قال یا امیر المؤمنین ان العبد الصالح امیر
المؤمنین عمر بن الخطاب رضی الله عنه صغر
الدرهم (١) وکبر القفیز وصارت تؤخذ علیه
ضریبة اوزاق الجند وترزق علیه الذریة طلبا
للإحسان الی الرعیة فلو جعلت انت عبارا دون
ذلك العیار ازدادت الرعیة به مرفقا ومضت
لك به السنة الصالحة فضرب معاویة تلك الدراهم
السودالناقصة من ستة دوانبق فتكون خمسة
عشر قیراطا تنقص حبة او حبتین و ضرب منها
زیاد وجعل وزن كل عشرة دراهم سبعة مثاقیل
وكتب علیها فكانت تجرى مجرى الدراهم و ضرب
معاویة ایضا دنائیر علیها تمثال متقلدا سیفا فوقع
منها دینار ردی فی ید شیخ من الجنید
فجاء به معاویة وقال یا معاویة انا وجدنا ضربك
شر ضرب فقال له معاویة لاهر منك عطاءك ولا
كسوناك القطیفة» (٢).

ایشته معتبر عرب مورخی شویله دیپور .
آخوند حضرتلری بویله مؤرخلرنگ کتابلرینی
ومسکوکات قدیمه حقدله اولان اثرلرنی هبچ
کورمادیکی ومطالعه ایتدادیکی حالده بزم یاز
دقلر مزه قارشو گاه تخطئه و گاه تکذیب ایدرک

(١) بوندن مقصدی ایسه حضرت عمر وقتنده صوغو
لش «البخلیة» اسمنده اولان درهم ایدیکی ظن اولنور .
(٢) پیتر بورغه ایز میتاز اهر پراطوریده
«نقود قدیمه» شعبه سی رئیس اولان الیکسی مارقوف
جنابلری اوشبو عبارتنی مقریزنگ «شودالعقود فی ذکر
النقود» نام اثرندن هم نقل ایدوب یازمش و کندی طرفندن
ده «ولکن العلماء الی الآن وجدوا هذه الدنانیر»
مضوننده تعلق ایتمشیدی.

بو کونگی مسکوکات عالماری اوزلری
نگک خصوصی وعمومی مجلسلرنده تیکشروب
بر آقچه نگک معاویه آقچه سی ایدیکینه قزار ویرد
یکلری صوگک مطبوعات واسطه سیله اعلان ایتسه لر،
صوگره دن نه کندیلری ونه باشقه لر طرفندن
شوگا قارشو جرح وردیه اولماز ایسه تاریخ
علمی نقطه نظرندن حجت شکلی آلور .
لغت عالملرینگ سوزلری علم لغت حقدله ،
حدیث علماسیننگ سوزلری ده حدیث حقدله
حجت اولور ایسه مسکوکات حقدله هم مسکو
کات علماسیننگ سوزلری حجت اوله بیلور .
بونده بر کیمسه ضررینه حکم والزام
یوق . هالدوکه مال والزام اولان دعوالرده
ده فرینه لر ایله حکم ایتمکنی سلفی عالماری
آراسنده درست کور وچیلر ، «بینه» نگده
شاهدکه دلالتی بوق ، بو حقی اثبات ایدرکه
یاردم ویرمک اولان شیننگ هر برینه «بنیه»
سوزی صادقدر ، دیپوچیلر وار (١) .

کندینه مخصوص قاعدهلری ایله ثابت
اولان آقچه لر ، تاریخ ایله دگل بلکه تاریخ
شویله آقچه لر ایله تصحیح ایدلنور . تاریخ
فئنده الک بیوک والک معتبر اصل اولان اوشبو
سوزنی آخوند جنابلرینه تبلیغ ایدرکه (من
غیر حد) جسارت ایتدک .

آخوند جنابلرینگ بو یرده سویلادیکنز
سوزلره ذره قدر اولسون قولاق صالمیه چی
معلوم . چونکه آننگ ایچون مطلقا بر مورخ
همده عرب لسانبل یازلمش بو تاریخ خبری
کرکدر . شویله دگلمی ؟ اویله ایسه الله تعالی
نگک مرحمتی سایه سنده بزلر آننگ آرزو ایتد
یکی روشه معتبر مؤرخلردن اولان

(١) اعلام الموعین . ج ١ بیت ٣٢ . وکتا .
الطرق الحکمیة فی السیاسة الشرعیة . بت ٢٤ - ٧٤

وارد اولان ملك عضوض (۱) صدقاتي ايلرده
آنك فعلنى اعتبار سز قالدرمق اولور . اش
آخوند فرض ايتدكنجه اولسه شبيهه يوقدركه ،
سيف الدولة فعلى اهميتنى حائز اوله چق
دگلدن . فقط آنك فرض ايتدكنجه اولوب
اولمادبغى بر قدر فكرگه محتاج اولسه كرك .
«شورا» نى اوقومش ذاتلر گوزل
بيلورلر كه : بز يالكر سيف الدولة نك فعلنى
دگل بلكه آنك صورتلى آچه لر ينى شول
عصر ده بلا انكار قبول ايدوب طول مش
عالملر نك حاللر ينى معرض شبيهه ده وصورت
مسئله سنى تيكشروچيلر نك ملاحظه لرى لازم
اولاچغندن ذكر ايتدك . بز ، عالملر نك عملر
يى كوسترديكز حالك ، آخوند بوئا قارشو
سيف الدولة نى كوستر مكره در . «ارياها السها
وتر ينى القمر!» .

تاريخ بايراقلرى الك پارلاق اولان
اميرلر نك بىرى ده سيف الدولة اوله چغنى
خاطره كلور .

آل همدان ملركندن اولان بو ذات
عالم وشاعر ، اديب وسغى هم عادل ، فوق
العاده جسور اولمغله بتون عمر ينى اعلاى
اسلام بولنك جهاد ايدر ك كچر مش واسلام
مهلكننى توسيع ايتمشيدى . سرايى مجع علما
دشعرا اولديغندن اوشبو عصر ده خلفا استئنا
ايدلديكى حالك علم ومعرفت ترقيسى طوغرو
سنك بونك درجه سنك سعى ايدن پادشاه
كورلما مشدر . ذاتا صرف عالملر امان ايتنك
ايچون مخصوص آلتون تنكه لر صورتد مه سى
بوئا درر دليل اوله بيلور . اعلاى كامة الله
ايچون ايتديكى صوغشار نك اوستنه قونمش

(۱) تشلاچ . معناسنده اولسه بو برده لازمى
معناسى اولان جابروظالم دمك اولسه كرك .

مطبوعات دنيا سبنه قلم كوتاروب چيقمش ايسه
تاسف ايتمكدن باشقه بر حال يوقدر . اكرده
بيلر كدن شويله بر معامل ده اوانمش وقصدى
صورتده : « معاويه نك آچه صوفردبغى معتبر
تاريخ كتابلرنده يوقدر » ديه يازمش ايسه صرف
بر عوام ثناسنى كسب ايتنك وكنديسيله هيچ
بر اشى اولماش بر كيمسه حقنك علنى صورتك
بدخواهلق كوسترمك غرضى ايله بويله معامل ده
اولنديغى هر كيمه معلوم اولور .

كاماتى سجايازا نقود * كئبرات البهارج والزيوف .

VI

آخوند جنابلرى «تديه» لرنده : « سيف
الدولة بر موجب حديث شريف ملك عضوض
اولديغندن آنك فعلى احاديث شريفه به هيچ
بر وثت معارض اوله آلماز . بونى يازمق ايچون
ده كوب گنه حيا سزلق لازم ! » ديبور .

تاريخ اولمادبغى جهنله بو كى جمله لر
حقنكده سوز سويلر كه حاجت يوق ايدى ، فقط
اوشبو بحث كه عائد اولمق اوزره باشقه آدملر
دن آلمش . مكنوبلر كه جواب اولمق ايچون
استطراد بوللو اولسه ده بر ايكى باب يازارغه
مجبوريت كورلدى .

آخوند جنابلرى سيف الدولة نى بر حديثك (۱)

(۱) امام بيهقى طرفندن دلائل النبوة نام كتابنده
(بيت ۲۰۰) : «ان هذا الامر بدأ رحمة ونبوة ثم يكون
رحمة وخلافة ثم كائن ملكا عضوا ثم كائن عتوا وجبرية
فساد في الامة يستحلون الحرير والخمر يرزقون على
ذلك وينصرون حتى يلقوا الله عز وجل» ديه روايت
ايامش حديث اوله چغنى مظنوندر . كتبخانه مزده اولان
سنن كتابلونده بو مضمونده حديث نابهاى . تارديغمن
ايسه : « الخلافة في امتي ثلاثون سنة ثم ملك بعد ذلك... »
مضمونده در . (جامع الترمذى ج ۲ بيت ۴۵ وغيرلر) .
مشكان صاحبينك (ج ۲ بيت ۳۱۴) بو طوغروده
اولان ايكى حديثندن بيهقى نك شعب الايمان نام كتابنه
اسناد ايتمشنى دلائل النبوة ده بولدق ، دلائل النبوة كه
اسناد ايلاديكى دلائل النبوة كوزمه توشماي . دلائل
النبوة ايله شعب الايمان اسمى ناسخلر طرفندن آلماش
پازلديغى كوكله كلور . تفهيش اولنه .

توزانلرنی بیغوب کیریچ یاصامش ووفات اولدیغنه حده، یسا گاغینی مذکور کیریچ اوستنه قویارغه وصیت اینمشدی. ایشته آخوند حضرتلری اوشبو اسلام مجاهدینی حدیث شریفه وارد اولان ملک عضو اولمق اوزره تعیین وحکم ایله. شاید آخوندنک بو عملی رحما بالغیب اولمای بلکه کوچلی برسندکه مینی اولور. بوقسه آیت وحدیثارده ادات عموم و استغراقدن مجرد اولان کلمه ارنی قطعی صورتده بر شخص معین ایله تفسیر ایتمک وظیفه سی آخوند جنابلربنه دکل حتی ابن المنذر و ابن جریر لرگه ده ویر لمانمشدر. بونلرده اوزلکلرندن بویله تعیین ایله بیلمازار.

بزم ایکی شطر دن مرکب اولان برجهله مزنگ بر شطرنی ذکر و ایکنچی شطرنی ده حذف ایتمشده شوکا لازم اولاق بر نتیجه نی اعلان ایلوب آخوند بزلره هیاسزاق اسناد ایلامشدر. حالوکه آخوند طرفندن اعلان ایدلن نتیجه کندی تصرفینه کوره اولوب، بزم سویلا دیکر زه وارد دگلدر. هیاسزاق کیمده اوله چغنی افکار عمومی تعیین ایدر. فقط بنم: «رمتنی بدائها وانسلت» دیه چکم کلور.

(آخری وار)

توحید. حیات. اسلام.

باشی ۱۸ نجی نومبرده

سعی — عمل

معلومدر که : ارض وسموات عالمتری جمله سی بر الله تعالی نك آیانیدر . جمله سی

عقل بشر احاطه قیلمه خان حکمتلرنی مشتملدر. بو عالملرنك بزلره الك یقینی « ارض » (یر) اولوب بوندن دخی معادن، نباتات، حیوانات، عالمتری نشئت اینمکه خلاق کائنات ذوالجلال حضرتلری بو مخلوقلری عموم انسا نلرنك منفعتی ایچون خلق قیلمش وهر بونده نهایتسن حکمتلر، منفعتلر قویمشد. بو ایسه قرآن عظیمنك: « هو الندی خلق لکم ما فی الارض جمعیا . . . » آیت کریمه سبله ایضاح قیلنوب بونلردن منفعت آلمق ایچون جمله انسا نلره اختیار ویرلنمشدر.

انسان، بو عالملرنك اوستنده و جوهر عقل ایله سرفراز بولوب بونلرنك حقایقنی بیلمک ایله مفظور اولدی چونکه انسانك هر بر اعضالری حکمتلر، شرافتلر ایله خلق اولدیغی کبی عقلنك حکمتی و شرافتی دخی حیات ابدیه و سعادت سرمدیه ایچون حقایق موجوداتی ادراک قیلمقدر. حیات بشر ایچون نه کبی حکمتلر و منفعتلر وار ایسه جمله سنی آکلامق بیلمکدر. بو خصوصده دخی عقل بشر هر تورلو مخلوق وهر تورلوشیلرنك حقایقنی بیلمکده جناب حق طرفندن تمام حربت ویرلنمشدر. هوا و صولرنك، توپراق و جمیع معدنلر، نباتلر و حیوانلرنك نه کبی حکمتلری و منفعتلری بار ایدیکن بیلمک حتی که : سموات عالملربنه چغوب کیدوب آنلرده اولان حکمتلرنی ادراک اینمک حقنده قرآن عظیم بزلره : قل انظروا ماذا فی السموات والارض . . . » دیوبورمشدر.

بونده دخی « عمل » نی اعتبار ایتمک لازمدر. قرآن عظیم بزلره هر اورنك ایماننی ذکر قیلوب، آنك آردنچه عمل صالح نی ذکر قیلوب طوتاشدر. ایمان اوزربنه اعمال صالحه لازم اولنور ایسه علم و حکمت ایچون هم عمل

و عملیات لازم اولنور. حکمت ایمانیه ننگ شرافتی و منفعتی اعمال صالحه دن باشقه ظاهر اولمادیقی کبی حکمت نظر به ننگ شرافتی عملیاندن باشقه اولنماز. بناء علیه انساننگ دنیا و آخرت حیات و سعادت ایچون سعی و عمل ضرور اولنمشدر. قارا کز لر! آخرت عالمنده جنات فردوس درجه لری ایمان صوکنده اعمال صالحه نی پرینه کتورمک گه توفیق قیلنمشدر. شو ننگ کبی قرآنک دخی ترقیات دنیاوییه و حیات طیبه ایچون اعمال صالحه کرک اولدیغنی کوب اورنر، ذکر قیلنمشدر. حالبوکه اعمال صالحه بالکوز آخرت عمللرینه خاص اولنمایوب انساننگ مطلق حیات و سعادتنه ایصال قیلن عمللر در. کرک دنیاوی اولسون و کرک آخروی اولسون بالکوز آخرت عمللرینه حصر قیلماقی غه وجه بو قدر. دنیا علیه انسانلره دنیا و آخرت حیات و سعادتلی ایچون سعی و عمل صالح ضرور اولنمشدر.

حق تعالی بزلره عقل سایه سنده نور علم بیردی. بونی اسنعمال قیلوب حیاتمه ضرور اولان حقایق و منافی ادراک قیلورمز. حالبو که: بدنز مشتمل اولان هر بر اعضالرمزده وظیفه لر، قوتلر خلق قیلنمشدر. بو قوتلرننگ سایه سنده بزلر اقتدار صاحبی اولورمز. درلو درلو تجر به لر سایه سنده هر تورلو حکمتلردن قاعده لر اصللر ایجاد اولنمشدر. بونلر ایله بزلر منافع حیاتییه مز خصوصنکه هر درلو کسبلر؛ عمللر قیلورمز. حالبوکه، بو عملیات جناب حقدن بزلره احسان اولنمش الهام ربانیدر که: قرآن عظیمینت: «وما عملته ایدیم افلا بشکر دن...» آیت کریمه سیله کوسترامشدر.

(آخری وار.)

«امام و مفسر سرورالدین.»

سعی و عملنه موقوف اولمق در. بر آدمنگ فضائل و شرافتی ایله دیگر آدم کمالات و سعادت تابا آلماز. و بر آدمنگ اعمال و مساعیسی ایله دیگر لری درجه لر و ثروتلر تابا آلمازلر. بناء علیه هر شخصنگ کندیسنه ایمان، علم و حکمت حاصل قیلنق فرض بولندیغنی کبی هر کمنگ اوزینه اعمال صالحه و عملیاتی ادا قیلنق فرض بولنمشدر. اسلامده هر کمنگه کرک معاش و کرک معاد طوغر و سنده کسب قیلنق فرض اولندی. هبج بر آدم کرک دنیا و کرک آخرت خصوصنکه اوزندن باشقه انسانلره اعتماد قیلنق تیوش دگلر. شو ننگ ایچون هر کم آنا ببالرندن قالمش دولتلره و یا که سائر لر ننگ ماللرینه و عمللرینه اعتماد قیلنمایبدر. هر کم نفسی ایچون اوزی عمل قیلنق و اوزیننگ عمل و صناعتنه اعتماد قیلنق کرکدر. آمریقلر و انگلیزلر، آلمانلر، بو طریق ایله کیتنمشدر که: هر فردنگ معیشتی اوز عملنه موقوف اولوب آنار قاشنده هر کم اوزیننگ حیاتی و سعادتلی ایچون اوزی جالشیق در.

هر بر انساننگ حیات و سعادتلی کندیبنگ فضائل شخصیه سینه موقوف اولدیغنی کبی هر کمنگ دنیا و آخرت اولان درجاتی کندیسننگ

ملی مطبوعات

۵

ادبیاتہننگ نیگزوری

«ادبیاتہننگ نیگزوری» بحثی «ملی مطبوعات» تمز «دہ دگل، بلکہ «ادبیاتہننگ» بحثندہ سو یلانرگہ نیوشلی ایسہ دہ مناسبت چیقدیعی ایلہ بو یردہ ہم بر آز ستویلاب کیدرگہ تیوشلیدر .

دنیا ننگ سیر وحرکتی، تدریج اول تکامل قاعدہ سینه مبنی اولدیغندین هر قومنگ ایلك ادبیاتلری خرافات و اوہام ایلہ قارمه قارشیق اولدیغی بر قدر معلومدر . حتی بوکوندہ الگ بیوک بر اورین طوتوش وھالی فنلر زمرہ سینه کرمش تاریخ علمی دہ کوبراک ، اوہام آراسندین انتخاب ایدلوب ، ابکی سقبندین بر مستقیم چیقارمق اصولینہ بنا ایدلمشدر . اوشبو سببندین ملی مطبوعاتہننگ الگ ایلك مرتبہ میدانہ چیقمش اثرلرینی ادبی جہندین بو کونکی حاللردین پک توبان حساب ایدرگہ تیوشلی .

باشقہ قوملرننگ دہ ادبیات نیگزوری ہم بزہ کورہ «کیسک باش»، «ملیکہ» کبی اثرلر اولدیغنی خاطر لب ، بزم بو یردہ اسملرینی یاد ایتہچک رسالہلر دین تعجب ایتما زلر . بیوک بنالرننگ نیگزورینہ هر وقت واق تاشلر سالورلر .

ادبیاتہننگ الگ ایلك باصلوب چیقمش نیگزوری اوشبو اثرلر اولہ بیلور : (۱) الفبا-ایمان شرطی . بوننگ صاحبی مرتضی بن قطلخشا ، اگر دہ اول دگل ایسہ کم اولسہ دہ آنک شا کردلر دین برر ذات اولور .

(۲) پیر علی وصینی . موہلفی ترکیا عالملرندین محمد پیر علی اولوب منظوم بر اثر در . هر بیتنی ۱۷ یولسین ۱۷۱ بیت اولورق . ہفتیک شریف قطعہ سندہ یاشیل کاغذ اوزرہ باصلامشدر . (۳) ثبات العاجزین . مشهور بر اثر در . (۴) فوز النجات . فارسیچہ دین ترجمہ ایدلمش منظوم بر کتابدر . (۵) سبغ الملک . خیالی و منظوم بر اثر . (۶) شجرہ ترک . خیوہ خانی ابوالغازی اثری اولوب ، خراف روہانسوف طرفندین نشر اولنمشدر . اوشبو اثرلردین اولگی دور تیسسی ۱۸۰۲ نچی ییل ، ۵ نچیسسی دہ ۱۸۳۵ نچی ییل باصلامشدر . بوندین صوتلرندہ بیللری قویلور . (۷) قصہ یوسف علیہ السلام . منظوم اولان اوشبو اثر حقندہ «مشهور خاتونلر» نام کتابدہ (۲۰۷-۳۰۸ نچی بیتلر) «ظنہ کورہ - بلغار - دہ یراق بابالرمز اثرلرندینر اہچندہ اولان بعض بر کلمہ ولغتلر بویلہ ظننی تاید ایلیمک در . نظمی غایتندہ موزون ، لغاتی آچیق و فصیح اولوب ، اسلوبی ہم مرغوب و اثرلی در «دیمش ایدک . اوشبونو اوقودیغندہ فاضل محترم عالمجان حضرت اصحابندین اولان شہر افندی ، مذکور کتابننگ ایسکی یازمہ نسخہ سیننگ آخرندین ابکی بیت قدر شی کوچروب یباردی . مگر دہ باصہ نسخہ لر دہ آخرندین ابکی بیت قدر برینی تاشلامشار ایش . اوشبو تاشلانمش یردہ اثر صاحبیننگ «علی» اسمندہ ایدیکی و کنسابنی دہ تاریخ آلتیوز اوتوزنچی ییل رجب آییننگ ۳۰ نچی کوندہ تمام ایندیکی بیان ایدلمشدر .

مذکور تاریخ «بلغار» دہ اسلام حکومتی کوچلی اولدیغنی وقتلرغہ طوغری کیلہ در . فقط بلغاریلر اثر بیدر ، بوقسہ ترکستان

النبی . فارسیچہ دین ترجمہ . ۲۸) مولود شریف . بونلر ۱۸۴۹ . ۵۵ . ۲۹) رسالہ عزیزہ . مشہور بر اثر اولوب صاحبی « آثار » ۵۵ مذکوردر . ۱۸۵۰ . نچی بیل با صلہش . ۳۰) طوطی نامہ . ۳۱) رسالہ نور نامہ . ۱۸۵۱ . ۵۵ با صلہش . ۳۲) نصیحت الصالحین . ۳۳) سکز جت مثالی . ۱۸۵۲ . ۵۵ . ۳۴) فضائل الشہور . صاحبینک ترجمہ سی « آثار » ۵۵ جمال الدین اسمی آستونده مذکوردر .

۶

ایلیک با صلہ لر حقندہ اجمالی حساب

۱۸۰۱ . نچی بیلین بیل آخر ندین اعتبارا اوج بیل ایچندہ « آزیاتسکوی طبعخانہ » ۵۵ . ۱۱۰۰۰ دانہ الفبا (ایمان شرطی) ، ۷۰۰۰ دانہ ہفتیک ، ۳۰۰۰ دانہ قرآن شریف و ۱۰۲۰۰ دانہ باشقہ کتابلر با صلہشدر . فقط اوشبو کتابلر آرسندہ مستشرقلر طرفندین با صلہش بر قدر عربی اثرلر دہ اولنور .

۱۸۵۵ . نچی بیلین اعتبارا ۱۸۶۶ . نچی بلغہ قدر یعنی اون بیل مدتندہ قزاندہ دار الفنون مطبعہ سنک ۱۰۸۴۰۳۲۰ دانہ اسلام اثری بونگ ایچندہ ۱۴۷۰۶۰۰ دانہ ہفتیک و ۱۹۰۰۰ قرآن شریف اولنور . کوکوبین مطبعہ سنندہ با صلہش اثرلر بو حسابہ داخل دگلدر .

۷

کندی اسلام مطبعہ لر زدن رجا

روسبہدہ عربی حرف ایلہ مطبعہ لر آچلد یضی صوٹ با صلہش اثرلر حقندہ قولزده مفصل صورت ایلہ معلومات یوقدر . « اسامی کتب » روشنندہ بر اثر میدانہ کتورلہادی . ہزلردہ

طرفلرنک یازلمشیدر ؟ حقیقتنی ایسہ آنچق اللہ تعالیٰ حضرتی بیلور . اگر دہ اسمی ایلہ برابر ناظم اوزینک قوم قبیلہ سنی ومنسوب اولدیغی بر ومیلکننی یازمش اولہ ایدی ، البتہ گوزل ایتمش اولور ایدی . فقط نہ ایچون در صارانلق ایتمشدر . (۱) ۱۸۳۹ . ۵۵ با صلہشدر . (۸) غرہ لک . رحمت اللہ امیر خانوف اثری اولوب فرق بیل مدت ایچون ترتیب ایلمشدر . ۱۸۴۱ . نچی بیل با صلہش . ۹) ترجمہ حاجی ابو المنیخ البیستوی . صاحبینک ترجمہ عالی « آثار » ۵۵ مذکوردر . ۱۰) پسند نامہ . حمدی حد ترجمہ سی . ۱۱) لطائف خواجہ نصر الدین . ۱۲) محمدیہ . ناشری کاظم بک . ۱۳) معرفت نامہ . ابراهیم حقی اثری . ۱۴) مہمۃ المسلمین . احیادین ترجمہ . بونلر ننگ ہر بری ۱۸۴۵ . ۵۵ با صلہشدر . ۱۵) بدوام مشہور بر اثر . ۱۶) حکیم آنا . ۱۷) باقرخان . ۱۸) کبیسک باش . ۱۹) ملیکہ . بونلر ۱۸۴۶ . نچی بیل با صلہشدر . ۲۰) آخر زمان (تقی عجب) ۲۱) تعبیر نامہ . ینابع ترجمہ سی . بونلر ۱۸۴۷ . ۵۵ با صلہشدر . ۲۲) باشماق شریف خاصیتلری . ۲۳) مدح امام اعظم ، (آلمہ کتابی) . ۲۴) قدح النور وتفسیر ایچد . ۲۵) قصہ سلیمان . بونلر ۱۸۴۸ . ۵۵ با صلہش لر . ۲۶) ایمان معنا سی . ۲۷) معجزات

(۱) شور افندی خبرینہ کورہ اوشبو یازمہ نسخہ آخوندہ یازوچی بویلہ مضہوندہ ثبت ایتمش اییش : « کتاب تمام اولدی ، کاتب فقیر سلیم بن رحیم قلی (آثار ج ابیت ۱۳۹) لاجل ملا ابراہیم ۱۸۱۳ . نچی بیل مارت ۲۷ . نچی کوفندہ اونا شورندہ .

بو کتابنک صاحبی اول ابراہیم آتاسی تاوی عزیز ایدی حلیم گناہلرین عفو قیلسون کریم رحیم آخوندہ جنت روزی قیلسون اییدی .

مناسبت و استطراد يوللو باشقه شيلردن ده كوب
خبرلر اولور. اگردە الك ايلك قرآن شريف
و ديني كتابلر باصديغي مناسبت ايله روسيه
مسلمانلري ۲۵ و ۵۰ ييللي يوبيلي باصاب شول
حقده رساله لر نشر اينمش اولسهر ايدى ،
مطبوعاتمزننگ تاريخي بو كونده اوز اوزندن
ميدانه كلمش اولور ايدى .

هر حالده بو كوئنگي اسلام مطبعه لري
هر اون ييلده اولماسه ده هر بكر مي ييلده هر
دفعه اوزلريننگ باصوب چيقارمش اثرلري حقتك
مفصل صورتده حساب دفتري نشر ايتمكلري
لازمدر. اگردە حقيقت حالده بونلر ملت
خدمتي ايتمك قصدي ايله اش كه كوشمش ايسه
لر بو طوغر وده اصلا مساهله ايتمازلر .

بو خدمتننگ نوبتي الك ايلك محترم «ترجمان»
مطبعه سينه و آندن صوكت پيتر بورغده الياس
مپرز ابوراغانسكي و آندن صوكتده قزان شهرتك
برادران كريموفلر مطبعه سينه و آننگ بعدنده
اورنبورغ شهرتكده «كريموف ، حسينوف»
مطبعه سينه كلسه كرك . وهكذا .

«صوكت»

جديت و بيوك اشلره اقدام اولماديغندن بلكه
برى بر اش باشلاسه صارق قيبيلندخ بتونسي
شوننگ آردنجه يوررگه عادتلنديكارندن كوب
اهميتلى شيلر مهمل قالور . بزده توزيع اهمال
عادتى بوق . الفبالر ، تجويدلر ، جغرافبالر شمدى
بر قدر اولدى ، احتمال كه بوندى صوكت باشقه
اشلرده قول صوز وچيلر اولور . ملي اشلمزى
ده مستشرقلره تابش ورت «آنلر اشلاسونلر» ديه
طور مقلغمز البته مناسب دگلدر .

غلبه لك ، شاولاب و شالدراب يورمكلرني
هيچ سوماديكم و بايقوش معيشتنى مصر حكمدار
لغينه فدا ايتميه چكم حالده خلقارننگ يوبيليلر
ايدوب يوردبكلري غايت خوشمه كتمكده در .
اعتقادمه كوره يوبيلي ايله سياحت نامه لر تاريخ
كوپلريننگ قاداتلريدر . يوبيليلر سيبيندر ، تاريخلر
ياكارر ، محكملاشور .

ابن فضلان سياحت نامه سى « بلغار »
تاريخمز ايچون وفرننگ سياحلريننگ يازدغلى
شيلر ترك خاقانلريننگ احواللري ايچون بيوك
سرمايه اولمشلردر .

يوبيليلر اكثر بر كيمسه گه عائد اولور
ايسه ده شول حقده يازلمش حساب نامه ده

تربيه

اساس تربيه

اوزلوي ده تجسس ايدوجى وهر نرسه ني
تيكشروجى اولدقلرندن هر كورمش نرسه
لري حقتده حيرانلقده قالب طور رار . اوشبو
تيكشرمك عادتلري كوچل . اوان يغي ايچوندر كه ،

ياش بالالرننگ دماغ (مى) لري بو مشاق
اولديغي سببلى هر نرسه پك پنگلك ايله نقشلانر .

خلقلرنڭ اوزلری ایله مشغول ایدیکلر
ینی سبزماسونلر . وقتسز حاصل ایدلمش
معلومات فائده لی ثمره ویرماز و ویرمه چکدر .
بالار آز بیلورلر ، سوزلری ده بیلو
لری مرتبه سنده آز اولسون . بیلما دیکلری
شیلر کوب اولدیغی سببلر صوراولری ده کوب
اولور . ایشته بو صوراولره اولان جوابلر
غایت آچیق و طوغری هم اوزلری آکلارلق
درجه ده فسقه اولورغه تیوشلی .

بالا تربیه سنده ، بالانک « بیلهم » دیه
اعتقاددن صافلامق قاعده سنی هیچ وقت خاطر
دن چیقارمق جائز دگلدر . « بیلهم » اعتقادی
بالار ایچون ک خطرلی برشی ایدیکمی معلوم .
شونک ایچون تمیز قوتلری کورله باشلادیغی
ایله « انا » لکلرینی سندرر ایچون آنلرغه
هر وقت بویله سوزلر سویلرگه تیوشلی : « بوییل
کچن بیلرغه نسیبله کوبراک بیلر سز ، اما کله چک
بیل بو کونده بیلما دیککنز کوب شیلرینی ده
بیلورسز . اگرده کچن بیلده اولان بیلوکنز
گه کور مهکملر ویررگه باشلامش اولا ایدکنز
هر بری یاکنش اولمش اولور ایدی بوکونه
کوب نرسه لر واردرکه اگرده بوکونگی
بیلوکنز ایله حکم ایده چک اولسه کنز ، کبله چک
بیل آرندرمش بیلورکنز سببندن هر برینک
یاکنش اولسقلرینی آکلارسز . شونک
ایچون حکم ایدرگه آشقه کنز ، بلکه همان علم
آرندرکنز و تجربه لرکنزی کیکایتوکنز ، حکم
ایتمک وقتی ایسه شوندن صوکن اوله چقدر ! »
بالالرده اولان تفتیش عادتی آنلره
تعلیم ویرر و ذهنلرینی تربیه ایدر ایچون
ک بیلر بر فرصندر . زیرا بونک سببندن
آنلره هر وقت بر یگی شی اوگره توب طور
مق ممکن اولور .

بالار سلامت اولدقلری وقت هیچ بر اورنده
قرار ایتمازلر ، نیک اوطوروب طورمازلر ،
بلکه طوناشدن حرکت ایدرلر . کندیلری
متصل حرکنه اولدقلری کبی ذهنلرنده قرار
اولماز ، متمادیا حرکت ایلر و هر نرسه فی
تفتیش قیلور ، فقط اوزلکلرندن بر نتیجه
ویره آلمازلر و هیچ بر شی حقده حکم ایلر
گه کوبلری ایرشماز .

تیللری آچلدیغی وقت ، سویلاولرینه قز
غوب کوب شیلر سویلانک ، تربیه اصولینه
خلاف اولوب ، بالانک بوزولاجغینه ک بر نیچی
سببدر . زیرا بالار ایچون ک فائلی خصلت
آز سویلامکدر . کوب سویلرگه عادت ایدن
بالا ، اوزینک صافاغنی ضایع ایلر و اوزی بیلوب
یتشدر مادیکمی شیلردن بحث ایدرگه کرشور .
بویله اولان بالا ، الوغ اولدیغی صوکنده بیلور
بیلماز حالنجه ، آکلر آکلماز کوینجه حکم
ایلرگه عادتلنور و هر شبینی بیلوچی ظننده
اولوب ، سوز یارشدرر ، باشقلر ایله مجادله ده
عمر کچرر . حالبوکه بویله کیمسه لردن بنو
بشر هیچ بر منفعت کورماز .

بالانک تیره سینه هر طرفدن یغیولوب
و هر طرفدن آنی ایرکه لب و سویوب
طورمق ایکنچی بر الوغ خطاقلدر . زیرا
بویله حالده اولان بالاسر ، بتون دنیاکنک
کندیلری ایله مشغول اولاق فکر ایله اوسار
لر ، بونک سببندن زور اوسدیکلرنده مغرور
و خودبین آدم اولورلر .

بالارنی یوانمق قصدیه بالان وعده لر
ویرمک و بالان سوزلر سویلامک اوچونچی
بر خطاقلدر ، زیرا بو یولده تربیه ایدلمش
بالاسر بالان سویلرگه اوگره نرلر و حیلکار
اولورلر .

اساس تربیه ایسه بالالرنک هر حالرینه
براندن دقت ایدوب طورمق و آنلر ایله
کوب مشغولنه کنن عبارندر . بالار ، طبیعی
روشلرنده سویلرگه و بیلورگه عادت ایتسونلر ،

اشعار

اتچ

(سحر وقتنده)

جیل س جیلر ایسوب طورغان چاغندا
 تره ز توبکه فونوب قنات فاغندا ،
 موکای ، فچقر ، اویات بزنی سحرگه !
 افقده نور صاچیلغانچه تاغندا ؛
 بیروب کبسکین طاوش بومشات قلبی ؛
 که نورلر پارلاسون رحمت باغندا .
 بهان توینن چیشوب جمل مسلمان
 که صافلانسون بووب قارا طابندا .

«ظ بشیری»

کوز

(مکتب بالالری)

ای صبیله! نیهال صوگ ئلی سزده ؟
 سزه شادلق سوینماک چاقلاری بو ،
 بو کون سزنی کوتادر مکتبگنر ؛
 ادب ، انصاف ایله برگه طوتوگ بول
 کورامسزمی ، اوتوب جای ، کیلی کوزده .
 سعادتکه بوکورماک آنلاری بو !
 چیقوب بولغه تیزراک صفلانگنر !
 آچیق بوزله سزی قارشى آلور اول .

بنار ! بیک کوب بولوندگنر اویونده ،
 آطوب اوقلار ، یاصاب چچکه بورکلر ،
 کبچن فایتقاچ سزی عزیز آنالر -
 بو کون وقتى ایرور طوبماق اویوندن ،
 بو کون چیقما ساگزده بر چیغارسز ،
 لکن وقت اوتار آنده ، اوکورنوب ،
 ایشوب قامچی ، تاغوب قینغراو مویونغه ؛
 طوتوب صبی بالقلار صو بویونده .
 سویوب یوقلاتالر ایدی قویونده .
 بوکورماک مکتبه ، چیقماق قویوندن .
 ایرکسز چاراسز ، جبرا قویارسز !
 ایکی کوزدن قارا قانلار صغارسز .

تاغن ایتم بالالر تیز بولگنر !
 بو کون ملت بالالاری صبی سز ،
 امید بولد زلری ، طاگ چولپانی سز ،
 بو ملتنی یوغاری طارتقالیسز ،
 مه نه مکتب ، مه نه کورنه یولگنر !
 کیله چکده بولور سز سلطانی سز !
 آفات لرگه قاریشقان قالدقانیسز !
 سعادتکه طوتاشماق آرقانیسز !

لیپاقتلی بولورغنه بو خطابقه
 بوکور مکتب صاری ، یابش کتابقه !
 «ظریف البشیری»

اجلاسى

بتون دنيا نك نظر دقتنى جلب ايتكان بالقان مسئله سى هنوز حل ايدلمدى، كرك بالقان حكومتلرينك اوز آره سنك وكرك آنلر ايله وآنلر سببلى يا وروپا حكومتلرى آره سنده وقوعى محتمل اولان صوغش خوفلىرى هنوز بتمدى ايسه ده، مسئله نك اولكى اونكونلگى بر آز كيهودى، حكومتلر و ملتلر آره سنده بر درجه صوق قانلىق حاصل اولدى. اوز آره كېلىشو حقتده بر طرفدن بلغاريا ايله تركيه آره سنك مذاكره باشلانوى و ايكنچى طرفدنك يا وروپا حكومتلرينك بلغاريا و صربيه كى قاينار قانلى حكومتلرنى بر آز صبر و سكونت كه دعوت ايتولرى سببلى حاضرنده، مسئله نك حلى خصو صنده گى اشار عادى روشده دوام ايتهدر.

بالقان مسئله سينك بو صوغش لوجه سنك كورلكان شكللرنك خلاصه سى اولمق اوزره اوشبولرنى بيان ايتك مېكندز :

بلغاريا روسيه نك فكرىنى آلماي نچه استقلال اعلان ايدوب، روسيه نك يقين شىرقده گى سياستنه و تركيه ده گى نفوذينه كوب ضرر ايتدى. كنج تركلرنك تدبيرى سايه سنده تركيه صبر و صوق قانلىق كورساتىب زور فائده ايتدى. باشده تركيه نك بتون اعتبارى بوغالوب، يا وروپادى تمام قوغبلو وبتون مملكتى بولېنو احتماللرى كوز آلدېنه كلديگى حالده صوغه طابا بلغاريا نك غېرتى سورلديگى نسبتك تركيه نك نفوذ و اعتبارى آرتدى. بلغاريا نك تركيه گه آزى، كويى آچه نولرگه مجبوريت حس ايتديگى بلدى، آوستريا سياستى بالقانك پك اوستون چغوب،

روسيه نك خارجى سياستى مغلوب ايتدى. بالقان نك گى اصلا و نمسه نزا عسك نمسه لرنك زور موفقتلرى كورلدى تركيه ده اداره اوز گار و ايله يگى تركيه طرفنى طوتقان انكلتره دن تركيه گه حاضرگه كوب فائده كورلدى. گېر مانيا نك سلطان آرفلى ايش كوچروب هميشه اسكېچه ئله نرسه لر ماطاشلر ررغه تلا و دن و از كېمديكى آكلا شيلدى. حر ترك ملتى آوستريا مالنه بايقوت ايدوب بو حكومتكه بايتاق ضرر ايتسه ده، اوزنده تجارت، هنر و صناعت ترقى ايتمگان بر ملت نك باشقه لرنى بايقوتى اوزى ايچون ده شونلر قدروك ضررلى ايدىگنى كورساتدى.

بين الملل قونفرانس مسئله سنى باشلاب روسيه فوز غاتسه ده خارجى سياستى نك اساس كه مستند بولماغانده كوره، بوندىن كوب فائده كلبايه چكى حاضر دانوك معلوم بولدى. شونك ايچون ده روسيه نك قونفرانس فكر ندىن و از كېچو خبر لريده سويلانمكه در. روسيه خارجى سياستى نك عدم موفقتى، روسيه نك ايكى يوز يلدن بېرلى حاضر لب كېلگان سياستلر بىن يهرديگى جهتله پان اصلا ويزم سياستى طرفدارى اولان روسلر، روسيه نك خارجى ديپلوماتيه سينه خشنود سرتلق اظهار ايتهدر.

لك صوك وقتده روس مطبوعاتى نك بالقان مسئله سى حقتده طوتقان مسلكى: بالقان ده گى اصلا و لر ايله تركيه نى دوستلا شىروب نيمس عنصرينك بالقان غه هجومه قارشوسد چككندر، فقط امور سياستيه ده پك فوتلى اولان نيمسلرگه قارشو روسيه نك بونك ايله مقابل ايدو بيله چكى و جنوب اصلا و يانلر بىن نيمس طر ناغدىن قوتقاروب قالا آلودى بر آز شبهه ليدر.

شمدی ایسه یوقاریک یازدیغیز اسم ایله «سامار» شهرنک محمد فاتح افندی مرتضین طرفندن ترکیجه گه ترجمه اولنهرق طبع اولنمشدر. اوقولنه حق بر اثر اولدیغندن مطالعه سی توصیه اولنور.

ترکیه ننگ باشینه کیلگان اشلر پک آغیر بولدی. لکن حاضرگی روشجه کجوب کیدر سه اول قدر اوکنچلی اش یوقدر. چونکه اسکی اداره ننگ یاصاب حاضرلب قویغان بو فلا کنلرندن فوتیلورغه باشقه چه چاره یوق، بوسنه هر سسک، گرید اولدانوک فولدن اچقغان، بلغاریا دخی بالفعل مستقل بولغان ایدی.

مرسد و مخاره

«اوقا» شهرندن :

مقدس تاریخلردن درس ویرلدیکی وقت، پیغمبر لر ننگ باشامش ادرنلرینی و مشهور واقعه لرینی اوقوچی شاگردلر ننگ کوز او- کلرنده طوتار و خاطر لرده محکم ادرنلاشدر ایچون دینی خریطه لر وارمیدر؟ وار ایسه نه برلردن تحصیل ایتدیرمک ممکن اوله چقدر؟ زیرا بویله دینی خریطه لر دینی مدرسه لرمن ایچون ضرور اولدیغی کبی حکومت مکتبلرنک اوقوچی مسلمان شاگردلری ایچون ده غایت ضروردر.

«حییب الله اختلفوف»

اوقا غمینازیبه وریالنی مکتب ارنده دین معامی

جواب : - صوگ و قتلرده فرنک مستشرقلر ندن کوب ذاتلر حجاز ده حاجی صفتیلر یوردیکلرندن و بعضیلر ننگ حتی مکه ایله طائف شهرلرنده یاروم بیللر قدر طور دقلرندن اوشبو یرلرننگ خریطه لرینی ترتیب ایتمش اوله چقلرند ه شبهه یوق، فقط اسلاملر طرفندن بو کونه قدر خریطه لر ترتیب ایدیلدیکی معلوم دگلدر. ظن اید هم یوقدر. دینی خریطه لر ننگ دینی تاریخلر اوقونوچیلر ایچون ضرور اید- یکنک شبهه اولنمماز. بز، سیرالنبی درسی

تقریص

«دهریلرک مدهیلرینی ابطال»

کندینک شهرتنه، اقتدارینه، خلق فاشنده اولان اعتبارینه، لسانینک بلاغینه نسبتله اگ آز یازوچیلر ننگ بری اسلام فیلسوفی شیخ جمال الدین الافغانی حضرتلری اولسه کرک . کوب رساله و کتاب یازوچیلر ننگ اثرلر- ندن فائده کورلمک نادرور. زیرا کوب نالیف ایدنلر، تصحیح و اصلاحه یتشه آلمادقلری سببندن کتابلری نقصانلی صورتده میدانلکور. اما آز یازوچیلر ایسه بالعکس اثرلرینی آز چوق تهذیب و تنقیح ایتدیکلرندن اثرلری ده گوزل چیقار، خلق ایچون استفاده لی اولور. (هر شیده استثنا اولدیغی کبی بونک هم استثنا لر اوله بیلور، بزم سوزمن ایسه اغلبه کوره در). ایشته جمال الدین الافغانی حضرتلرینک «رد الدهرین» نام اثری ده استفاده ایدیلده چک کتابلردن بریدر. شیخ ایسه بونی فارسجه یازدیغندن مفتی الدیار المصریة محمد عبده حضرتلری طرفندن عربجه ترجمه ایدلوب بر ایکی دفعه لر باصلوب جهانه نارالمش- بیدی .

اوقوتدېغمزده الك برنجی زحمت چكدېكمنز
 ير اوشبو نقطه اولمشدر. حتی بدر معار به سینی
 تدریس ایتدیکهز وقت شمول درجه ده
 پامس حاصل اولدی که شاگردلره: «اگرده
 پلونه محاربه سندن درس اوقور اولسه قایدی
 آچیق آگلاشلاچغنده شبهه یوق ایدی (بونی
 خریطه میل برابر مطالعه ایتدیکم واردر)
 زیرا هر بر جمله نی خریطه ایله تطبیق ایلر
 ایدک. ایشته بو بدر محاربه سی حقنده اولان
 درسلمز قارانغوده یوروچی آدملر قبیلندن
 قاعده سز اوقومقدن عبارتدر. بونی ایسه کوب
 مؤرخلرنکده کما ینبغی آگلاب یازدقلرینه
 امنیتم یوقدر، بری، ایکنچیسینک عبارتتی
 تمغاغه نهفا کورمش اولماسونلر!» دیبورگه
 مجبور اولمشیدم.

اوشنداق فتح مکه واقعه اریزک خبرلر
 پنی، خریطه اولنمادیغی سببندن قناعت حاصل
 ایده چک صورته تصور ایده آلمادق وباشقه
 محاربه خبرلری ده شویله بر حالده
 کچولدی. اوقومقده اولان کتابمز فخر کائنات
 افندمنک مکه دن هجرت ایدرک کلدیکلر نده
 مدینه ده اولان خاتونلر وصیبیلرنک: «اشرق
 البدر علینا - من ثنات الوداع» بیتنی اوقوب
 قارشو آلدقلرینی حکایت ایلر ایدی. حالبوکه
 معجم ولغت کتابلری - ثنات الوداع - نام
 اورننی مکه ایله مدینه بولنده دگل بلکه مدینه
 ایله شام بولنده اولمق اوزره کوسسترلر.
 بو یرده هم: «مدینه لیلر اکرده بویله
 شعرلری تمثیل طریق ایله سویلامش اولماسه
 لر، بن بونک در حالکی حقنده مسؤولبتنی
 اوستومه آمبورم!» دیدم. بو شبهه مزده

مراجعت ایدر ایچون خریطه اولمادبغندن ایدی.
 تیسر یول اشلاوچی مهند سسلردن بریاش
 مسلمان طرفندن مدینه خریطه سی اشلاندیکی حقندک
 خبر ایشندک. بونک ایسه احد، قبا، عوالی کبی اورنلر
 وتاریخده ماجرالری مشهور اولان یرلرده
 قوشولنه چغی مظنوندر. اوشبو خریطه طبع
 اولندیغی صوړک پک کوب اشلره یاراسه کرک.
 «مکه» گه واردقلرنده انشاء الله دخی شویله
 بر خریطه میدانه کتوررلر. شویله ایدوب
 دینی وتاریغی خریطه لر میدانه کله چگی امید
 لیدر.

اما بنو اسر ائیل پیغمبرلری وسوریه هم
 فلسطین ماجرالری حقنده روسلر طرفندن
 ایشلانمش خریطه لر واردر. مسلمانلر طرفندن
 میدانه کتورلنه قدر شونلردن استفاده ایدوب
 طورمق ممکندر.

سوجه:

♦ آمریقا ده پادشاهلق وظیفه سنی ایدوچی
 روزولت اوزینگ اوغلمینی بر مغازین گه آیلق
 وظیفه برابرینه پر یکاز چیک ایدوب وبرمشدر.
 (آقچه نابارغه اوگره نسبین، اش بیلسون،
 باشقلره اشانوب طور ماسون، مال قدرینی
 تانبسون، ایچون بویله ایتدیکنی سویلر گه
 حاجت یوق).

ناشرلری: محمد شا کر و محمد ذا کر ر امیفلر
 محرری: رضا الدین بن فخر الدین.